

Milin Gabriel (Kastell-Paol 1822 – Enez Vaz 1895).

Marvaillou gwrah-koz, bet embannet e 1867.

Modernnaet eo bet an doare-skriva. Aliez e ra gand “oh“ e-leh “ouz“ hag “a zo“ e-leh “ez eus“. Ober a ra gand “deus“ e-leh “ez eus“. Viou-koukoug a zo er skrid orin. Levezonet eo ivez gand ereadurez ar galleg.

Marvaillou gwrah-koz

Ali d'al lenner

Setu amañ danevellou koz o tond a-bell : pevar mil bloaz bennag ‘zo e oant o redeg, seiz mil leo euz a Vreiz-Izel ! On tadou kenta o-doa joa outo en amzer ma’z eent gand o loened euz a eur menez d’egile e kreizig-kreiz bro an Azia ; ar vamm o lavare d’he merh, e korn an oaled, e-pad ar goañv ; hag an tad d’e vab, en disheol, en hañv ; hag ar verh hag ar paotr, o veza deut en oad d’o zro, a gemere o bugale plijadur en eur gleved ar pezh en-doa divuzet tad ha mamm gwechall.

Pa guitaas ar re-mañ bro an Azia, evid dond da jom en Europa, i a zegasas d’o heul *Marvaillou* an tad-koz hag ar vamm-goz a gavent brao a-vihanig. Gand an amzer, unan anezo, hag eñ e ano Pilpai, gand aon ned afent da goll, a lakaas hiniennou dre skrid ; goude-ze e oant troet e gregach gand Ezop, e latin gand Phaedr, e brezoneg koz gand Sant Kado, e galleg koz gand eun itron a reer Mari a Vro-Hall anezi, e galleg nevez gand Yann ar Feunteun, ar barz brudet, hag en diwez, en on amzer-ni, e brezoneg adarre, gand Rikou hag an aotrou Goesbriand.

An daou-mañ a livirin eur ger bennag diwar-benn o labour, a-barz dond da hini an aotrou Milin.

Rikou ‘oa mab eul labourer-douar hag en-doa c’hoant da ober eur beleg anezañ ; ne gasas ket avad c’hoant e dad da benn, hag o veza er skol e zeskadurez a jomas fraost. Tammouigou latin ha koz-tammou galleg ne zeujont ken gantañ d’ar gêr, nemed eul levrig skritur-moull, hanter roget ha peurzuzet, a lenned er penn a-raog anezañ ar homzou-mañ e latin : *Phaedri Fabulæ*, da lavared eo : *Mojennou Phaedr*.

Ouz ar mojennou-mañ en-doa dudi ; selled a ree aliez ouz ar re anezo en-doa troet e galleg, pa oa er skol ; e levrig zoken a gase gantañ d’e bark, ha pa oa dilabour, hen tenne diogh e hodell, hag ez ee a-gostez d’e lenn dindan eur wezenn bennag : ken a lakaas en e benn trei lod anezañ e brezoneg.

An neb a venn, hennez a hall,

eme ar re goz ; diskouez a fellas da Rikou e oa evid ober ar pezh a oa e hoant. Hag eñ dezi ; hag en eur labourad e lavare groñs da dud e vro : « Prenet am-eus e kêr eur seurt bleud flour na gaver ket stank e bar war ar mêz ; ha gantañ e rin eur seurt kouign, setu ! n’en-deus tañvaet biskoaz Yann Gouër, m’hen tou ! »

-Arabad ‘oa toui, va den mad ; ne oa ket ho kouign diogh an dibab ; bara droug-ha-mad ne oa ken ; evid ho pleud, evitañ da veza flour a-walh, kouezet ez oa e-barz an toaz meur a hrouanennig a lakaas va dent da skrija.-

Ne dalvez ket avad labour Rikou hini e batrom ; pell a ze. Petra bennag m'en-doa troet *Mojennou Phaedr* hervez giz e barrez, ne oant ket hervez giz an dud desket-kaer ; gand ar zoñj d'o lakaad bravoh, e varellas anezo a dammou galleg dastumet e kêr, traou ken divalo ha ken iskiz e brezoneg ma'z int evel koz-peñseliet ruz pe hlaz gwriet oh eur zae wenn gand eur hemener mezo-dall. Ne oa ket kennebeud e zoare-skriva hervez ar reiz, na zoken atao heveleb, o veza e skrive eur ger eur wech en eun doare-skriva, ha goude-ze en eun doare all.

Mar tisplijas e vojennou d'an dud studiet mad, Yann Gouër a gavas ivez da damall enno. Re verr, re grenn, re grak e oant, war e veno. Ar pez a oa mad e Rom, ne deo ket e Breiz ; kan al labousig a zo berr, moarvad, n'eo ket hir kennebeud ar *Bater* : hogen n'eo ket eul labous eo an den, ha *Marvaillou* n'int ket Pateriou.

Gand c'hoant da ober gwelloc'h evid Rikou, an aotrou Goesbriand, euz a Gerzaoulaz, e-leh kemered ar barz latin da batrom, a gemeras Yann ar Feunteun – Eun neiz eostik 'oa e vaner ; bemnoz, bemdez e kaned eno ; pa dave an tad, e save mouez ar vugale, ha kleved a ran c'hoaz unan euz e verhed o kana ker flour :

*Peger kaer ez eo Kerzaoulaz,
Pa zeu an noz da guzed,
Er gwez pa vez an deliou glaz,
Pa vez skeduz ar stered !*

Hogen ar brezoneg a gomzed e Kerzaoulaz, evitañ da veza, evel ma welit, bravoh eged hini an dudjentil kouezet dioc'h lost ar harr, na oa ket atao dinamm a-grenn. Hen anzañ a ree an aotrou : « Lennerien, emezañ e kenskrid e vojennou, va brezoneg-me ne deo ket brezoneg nêtaet a bep kemmeskadurez eo ; komz a ran evel ma ra an dud heb deskadurez. C'hoant am-beze bet da lakaad e-barz va labour geriou gwir vrezoneg hepken, ha da deurel er-mêz ar re halleg, pa oan evid kaoud eur ger brezoneg bennag gouest da zisplega mad ar pez am-bao em spered. Hogen ar *vent* hag ar *rim* a oa red din senti outo ; ken a ris dre heg ar pez n'am-beze ket greet dre gaer ? Kement-se a gavis kaled evelkent ; setu penaoz ez a or brezoneg ker da goll ! »

Hag en eur hopa d'ar skrivagnerien yaouank : « Taolit pled war gement-mañ, emezañ, tud yaouank euz a Vreiz-Izel ! »

« Evid ar pez a zell oh an doare-skriva, emezañ c'hoaz, greet am-eus evel ma karis, o veza n'eo ket deuet c'hoaz a-benn da hounid war ar re all an hini gwella, me 'lavar hini an aotrou Ar Gonideg. »

Tregont vloaz 'zo e komze evel-henn, a-houdevez eo deuet da hounid doare-skriva Ar Gonideg, ha n'eus mui bremañ nemed an dud koz pe heb reiz hag a skriv en eun doare disheñvel.

Na dudiuz eta e vefe mojennou an aotrou Goesbriand, ma vefe bet gantañ mui a breder ! O veza ker brao c'hoaz da gleved en doare ma'z int, na c'hwek e vefent da lenn ! Plijoud d'an daoulagad ha d'an diousskouarn e rafent war eun dro.

An aotrou Milin n'en-deus ket greet eveltañ : en eur anaoud an hent mad, n'en-deus ket kemeret an hent fall ; gwir eo en-deus bet da gelenner eur maill en e vicher : an aotrou Troude, ar horonal, hag eñ desket e-unan gand Ar Gonideg, or mestr deom oll, a hentchas

anezañ meur a vloavez zo¹ : ober gwell a reas an aotrou Troude ; da eil en e labouriou e kemeras an aotrou Milin, ha troet o-deus war eun dro e brezoneg al levr kaer latin *De Imitatione Christi*, a reer bremañ anezañ en or yez-ni, *Jezuz-Krist skwer ar gristenien*. Ohpenn-ze : o veza bet pedet gand bugale an aotrou Ar Gonideg da lakaad moulla *Bibl Santel* o zad, goulennet en-deus ar horonal eun taol skoaz digand an aotrou Milin, ha setu sammet ganto o-daou pounnera beh a zammaz biskoaz den e Breiz.

Dougen eur banerad bleun ‘zo êsoh, a dra zur, hag an aotrou Milin a zoug skañv ha brao ar re en-deus kutuillet tu-mañ, tu-hont e liorzou ar *Varvaillerien goz*, e liorz Yann ar Feunteun, dreist ar re all. Hemañ, e vestr, evel ma oa hini Goesbriand, evel ma vezo patrom kement den a garo kemer skwer digand eur maill n’en-deus bet e bar ha ne gavo e neb leh.

Hogen, o wiska er hiz Breiz-Izel mojennou ar broiou all, n’eo ket hepken lakaad an dud da hoarzin a fell d’an aotrou Milin. War zigarez farsal ha marvaillad, e tistag kenteliou euz ar re wella. Greet en-deus avad eun dibab anezo, evel ma tere d’eur hristen mad a zen, d’eun den fur, d’eur Breizad gwirion.

Nep piou bennag o lenno a dommo e galon evid an Aotrou Doue, evid ar wirionez, evid e vro, evid kement tra a zo mad, ha c’hwek, ha deread, hag a rank da veza meulet.

Na joa o-devefe bet outo mistri-skol an amzer gwechall, na talvoudegez o-devefe kavet enno Sent koz a Vreiz a gelenne ker kaer bugale ar vro-mañ !

N’eo ket ‘ta, Aotrou sant Herve ? Me ‘gav din ho-pefe c’hoarzet en eur weloud moulet e penn unan euz ar mojennou-mañ ho lavar fur :

Gwell eo deski mabig bihan
Eged dastum madou dezañ.

Na souezet e vefeh bet gand danevell an daou vourhiz,
Unan a oa desket ha paour,
An eil azen ha dezañ aour.

Ha c’hwi, Aotrou sant Kado benniget ? Pe stad ho-pefe greet anezo, c’hwi lesanvet Ar Fur, evel ma oa Ezop en e amzer ? C’hwi a ouie an tu, eme an dud,

Da gaoud aour e-touez al ludu ?

Hag a beziouigou aour melen hag a beziouigou aour flamm, ho-pefe kavet enno ! Pebez trid he-devefe roet d’ho kalon mojenn *An diou Goulm* ! pebez hillig d’ho spered lemm *Ar hi hag ar Bleiz* ; *Al logodenn euz a gêr hag al Logodenn diwar ar mêz* ; *Ar Gelienn hag ar Wenanenn*, ha meur a varvaill all kel leun a furnez pe leunoh, troet ker brao e brezoneg ! Daoust ha n’en-deus ket ar mojenn sentet ouzoh, pa oah o lavared petra a ranke Breiziz da gasaad ha petra da garoud ? Daoust ha na zesk da bep Breizad eo red trehi a-raog an droug, heulia ar mad, beza, pa’z eo dleet, digabestr ha dishual ; chom e peoh en e di balan ;

Kas er-mêz euz e di
Boaziou fall ha nevezenti ;

Ce que dit ici M. de la Villemarqué en termes bretons si exquis et si vrais, je tiens moi-même à honneur de le répéter hautement en français. Oui, dans l’étude la langue bretonne, j’ai eu longtemps et j’ai encore pour conseiller, j’ose dire pour mentor, M. le colonel A. Troude. D’élève de M. Le Gonidec, s’il a été proclamé maître, depuis longues années déjà, par des auteurs dont les écrits font autorité dans la Bretagne bretonnante et bien au-delà (M. de La Villemarqué et Brizeux), c’était lui rendre justice et reconnaître les titres dus à son mérite. Un autre titre non moins grand à mes yeux, titre que je ne puis oublier, c’est que devenu, moi aussi, élève de M. Troude et par lui initié aux principes qui sont la base du breton, je dois à ses bons conseils, à ses avis tout paternels et surtout à la part qu’il a bien voulu m’accorder dans ses travaux littéraires, l’honneur de pouvoir écrire en une langue généralement mieux parlée, je le crois, qu’elle n’est purement et correctement écrite. G. Milin.

labourad tenn da greski mad an oll ; ha petra c'hoaz ? Kant tra all a dleer da ober : kemered kentel a-wechou digand an anevaled a bevar droad, digand al laboused hag al loenedigou euz ar re vunuta zoken, digand ar wenanenn ; - digand ar gelienenn ne lavaran ket, o veza ma labour eviti heh-unan.

Grit eur zell, Aotrou sant Kado, diouz lein an neñv emaoñ e-barz, hag e welot hag-eñ a heuill pe na heuill ket hoh aliou, ho mab, ar barz, pe evid lavared gwell, gwenanennig Vreiz, a gomzan anezi amañ,

Hag a zo zistro d'he hest laouen,
Gand eur beh mel he-deus kavet
Dre ar prajou war gant boket ;
o veza traou a-walh eun tammig bleun, eul lommig gliz, d'he lakaad dreo da gana
E Breiz-Izel, e Breiz or bro
Ez eus koar ha mel tro-war-dro ;...
Mougom an droug dre ober mad,
En em skignom oll e pep prad
Da gutuill bleun ar re gaerra,
D'ober al labour ar gwella.

Bennigit i, Aotrou sant Kado, me ho ped, ha grit na glevo morse gand den ar pezh a lavaras d'ar wenanenn fur ar goz kelienenn :

Atao emaoñ o labourad
Heb na deu dit netra a vad !

Kervarker

Taolenn

Darn genta

Nerz eur marvaill
An daou varh
Ar bleiz hag ar hi
Ar bisah
Ar wennili hag al laboused bihan
An diou goulm
Ar bik hag ar pintig
Ar vosenn war al loened
Ar hereour hag an den pinvidig
Al labourer-douar hag e vugale
An dorgenn o henel
Ar razed kuzul ganto
Al louran tamallet gand ar bleiz dirag ar marmouz
An den gouez hag an tremeniad
Ar gwin mad hag ar gwin fall
Ar pesketer hag ar pesk bihan
Lagad ar mestr
Ar raz, ar goulm, ar vaot hag an heizez
An alhweder hag an alhwedered bihan, marvaillou ganto diwar-benn mestr ar park
Ar verh
Sokrat, ar fur
An azen, eur hrohenn leon en-dro dezañ
An den diazez hag an diou intañvez
Ar maro hag an den reuzeudig
Ar heuneutaer hag ar maro
An den en-deus a-walh a vezo va ferhenn

Eil darn

Ar serfill hag ar hegid
An naer hag an tamm dir
Eun den dimezet fall
Penn ar marmouz
An tieg, ar marhadour, an dijentil, ar priñs
Ar bleiz hag ar bastored deñved
An Aotrou Doue hag e verer
Ar bleiz hag ar chaseer
Ar maro hag an den koz tohor
Al leon, ar bleiz hag al louarn
Al labous tizet gand eur bir
Ar giez-red hag he mignonez
Al labous bihan hag an den
Ar hi hag ar honikl
Ar wenanenn hag ar gelienenn
Ar raz eet da lean
Al lommig dour-mor

Petra 'dalv an deskadurez
Al logodenn euz a gêr hag al logodenn diwar ar mêz
Ar bouhed hag ar gaoriged
An houad bihan hag ar giez
Al louarn e ti ar furlukin
Ar wreg veuzet
Penaoz dond da veza pinvidig

NERZ EUR MARVAILL

Da varz meur Breiz, an Aotrou Kervarker

En eur gêr na anvin, 'zo pell dioh ar vro-mañ,
Eur gêr a oa enni leun a dud pennou skañv,
Eur marvailler brudet, euz ar re ouiezioka,
O weled edo 'n droug a lamm o tirolla,
Hag e teuje a-benn da gas ar vro da goll,
A yeas war leur-gêr evid prezeg d'an oll.
Lavared 'ra d'ar bobl digeri he spered,
Selaou an aliou mad, ho heuilla hed-ha-hed ;
Komz a reas evel deg, ha den n'her selaoue.
Neuze ar prezeger, gand eur vouez a oa kreñv,
Hag he-devoa lakaet krenvan er halonou,
Evel a ra 'r gurun, pa dregern en neñvou,
A groze 'ziah an dud, en eur youhal outo :
« Ne doh ket diwar gouenn ho tud koz 'zo maro ;
Ar re-ze kaloneg ne vezent diwezd
Da herzel oh peb droug, ha da ober peb mad ;
Maro int pell a zo, hag e-kreiz o beziou,
Oh ho kweled diskiant, poultrenn ho relegou,
Hoh eskern o steki dindannoh a lavar
Ez oh tud digalon, tud dall ha tud vouzar.
Evel eur reverzi, droug ar bed o sevel
A ya en ho kwazied, ho laka da vervel ;
Eur mergl milliget eo, eru hleñved dizegar,
Savet da gontammi peb mad 'zo war an douar ;
Genel a ra bosenn ha kernez tro-war-dro ;
Oh o heul kasoni e peb leh, e peb bro,
A laka dre ar bed brezel ha lazerez.
Amañ, a-barz nemeur, e vo beh hag enkreiz :
Ha penaoz ne ve ket ? Peb droug a zo meulet ;
Hirio an den fallagr 'zo ar gwella deuet.
An nebeudig re vad, flastret gand ar re fall,
A rank mond da guzad evid en em ziwall. »
Kaer en-doe an den-ze krial a-bouez e benn,
An dud, heb ober van, eet o skiant da donenn,
'Zelle a-gleiz, a-zehou : nousped hini welas
O chom sonn o fennou, 'vel peulioù eur harr braz,
En-dro da vugale 'oa eno o c'hoari.
Ar prezeger neuze, droug ennañ a-zevri,
A lavaras dezo : « Pa'z oh oll deut ker baill,
Me 'ya diwar va hrav da gonta eur marvaill. »

« Eun devez, emezañ, an Aotrou Doue war droad
A oa eet da vale, gand ar hi hag an houad.
En em gaoud a rejont d'ar pardaez-noz, o-zri,
E-kichenn eur ster vraz da dreuzi.
An houad hag ar hi-mañ, heb chom pell da hedall,

‘Ya war o fenn er ster, hag an neuñv en tu all... »
Ar prezeger eno, a-zav-krenn, a chomas.
« Hag an Aotrou neuze, lavarit petra ‘reas ? »,
Eme ar bobl en eur vouez. « Droug ennañ ouzoh-c’hwil,
Ez eas kuit ahano, dioh an houad hag ar hi,
Da zevel ar gurun da goueza war ho penn,
War bennou tud hep skiant ; muioh o-deus ezen.
Oh bugale aze e chomit da zelled,
Pa dlefeh labourad, mired na veh kollet ;
Rag mond da goll a rit ha kollet e vezoh,
Stoum oh kement ‘zo fall pa ne fell ket deoh.
Digorit ho spered, ha taolit evez mad
Ez eus eur gwall-arne warnoh oh horjellad. »
Ar bobl, war gement-mañ, a zihunas raktal,
A gasas diouti ar barrad amzer fall,
Dre gleved eur marvaill.

Dre varvaillou aliez,

*E teu da galz a dud mui a skiant, a furnez
Evid kleved prezeg, evid lenn levriou kaer.
Ar bed-mañ a zo koz, koz-koz a lavarar,
Ha koulskoude an den ne ve fureet²,
Anez gand marvaillou e gelenn ervad.
Ar marvaillou a zo heñvel oh madigou,
A zo koulz d’ar re goz ha d’ar vugaligou.*

*Diwar ar marvaillou, marvaillou gwir ha kaer,
Evel ar re a zo e levriou Kervarker,
‘Tesker, en eun devez, kared gwell Doue ha Breiz
‘Vid na reer, e kant vloaz, e levriou all e-leiz,
Skweriou on tadou koz, tud vad ha kaloneg,
Enno a zo skrivet e gwerziou brezoneg,
E gwerziou a laka pep telenn da gana,
Pep kalon da lammed hag an neñv da drida.*

² fureet : “fureat“ er skrid orin.

AN DAOU VARH

*Na hejit ho skabell : rag mar deo uhel eo kamm,
Mar deu da gosteza, ho-pezo eur gwall-lamm.*

Daou Varh a yee en hent : unan a gerh sammet ;
An eil, o tougen sonn arhant holen ar Roue,
Beteg bouedenn e lost ennañ lorch ha fouge,
Ne roje ket e veh evid netra er bed.
En em heja a ra, stampa e zivesker,
Tintirinad e ourouler³,
P'en em gav war al leh skarzerien godellou,
Goullo ganto o yalh, digor o hrabanou
Evid skrabad el leh ma'z eus.
Eno, en-dro d'ar Marh, setu c'hoari ha freuz
O tigeri 'vid an arhant.
Or gwazed vad ha dizamant,
Evid sacha moneiz d'o beg,
A grog e moue al loen lorheg,
A bleg dezañ e benn hag hen dalh krenn a-za.
Hemañ, o klask diwall e dra,
Toullet, reuget⁴ kig ha krohenn,
E-kreiz an hent war e livenn,
A hirvoud hag a huanad :
« Houmañ 'zo din eur galonad,
Gweled, 'mezañ, hep poan ebed,
Ar Marh-se gand e greh, ha me lazet, muntret. »
« Mignon, em' egile, eun dra eo 'zo anad,
Beza en eur garg uhel e peb amzer n'eo mad.
Ma vijes bet atao e ti eur miliner,
E vijes, eveldon, bremañ yah ha seder. »

³ ourouler : *sonnette*. Cette expression, onomatopée, usitée dans le Haut-Léon, n'est, que je sache, consignée dans aucun dictionnaire breton. Elle rappelle un cri des enfants du même pays : *ouroul, ouroull, pep hini d'e doull !* jouant à une sorte de jeu de crosse, *c'hoari toull ar wiz*. Un des joueurs est préposé à la garde de la truie, *ar wiz*, et va la promener au loin. En son absence, les autres enfants quittent leur demeure (*kêr*), et viennent chez la truie s'amuser à qui mieux mieux. Celle-ci profite de ce moment pour arriver à l'improviste et s'emparer d'un des *kêr* des joueurs tenus, à son approche et avant de rentrer chez eux, de mettre leurs crosses chez la truie, et, les tornant rapidement, de s'écrier : *ouroul, ouroul, pep hini d'e doull !* Si l'un des joueurs en retard trouve, en arrivant, sa place prise par la truie, il doit alors aller la promener et remplacer celui qui l'accompagnait précédemment. Le mot *ouroul* me semble différent de *horell*, balle ou pierre qui sert au jeu de crosse. Ce jeu, comme beaucoup d'autres encore en usage dans nos campagnes armoricaines, paraît remonter à une haute antiquité et n'être pas sans quelque rapport avec l'emblème que les anciens Gaulois représentaient sur les monnaies : *une laie au pied d'un chêne*.

⁴ reuget : (vi-koukoug ?) : reudet.

AR BLEIZ HAG AR HI

*Ober moan wadegenn ha beva en e roll,
'Zo gwell 'ged meurlarjez, ar gouzoug er wakol.*

Eur bleiz, deut e eskern er-mêz euz e grohenn,
O veza ma veze ar has oh hen diarbenn,
A gavas, war e hent, eun hordenn-gi nerzuz,
Lard-toaz ha flour e ler, ki distaill gallouduz.
 Lammet gand e gilpenn,
 Hen taga, hen dispenn,
 Hen diskolp' a-beziou,
 A oa micher Gwillou,
 Paneved, a-raog e zamma,
 'Oa red outañ en em ganna.
Hogen ar Hi 'oa paotr a vent
Da zwiail e gig gand e zent.
Neuze, izel e lost, Laouig ar Bleiz kivioul,
 Oh ki sant-rok a dosta sioul,
 'Lavar dezañ, oh e veuli,
 Ez eo kuill, ma'z eo eun dudi !
« Aotrou, eme ar Hi, ha petra 'vir ouzoh
Da zond lard eveldon, ha marteze lartoh ?
 List ho koajou,
O veva 'r hiz ar rit, gand nebeud freskajou,
Ez oh ker reuzeudig hag eur pesk war an trêz.
 Heb eru hriñsenn, Eripin kêz,
E rankit, en ho stad, glaouri-du gand an naon ;
Rag, evel a ouzoh, dre ne deus razoh aon,
Ne hellit kaoud kovad, na begad 'vid netra :
A-daoliou skilf, pep tamm a rankit diframma ;
 Deut d'am heul hag e vevot mad,
 Ahanoh e vezo greet stad. »
Ar Bleiz a houlennas : « Petra 'zo da ober ? »
« Nemeur a dra : pa deui tud ; ganto bizier,
 Ha re baour o vale,
Grougnal, harzal, kregi ; chom en noz war vale ;
Ober ho fistoulig d'ho mestr, da dud ho ti,
 Setu eno ho kefridi.
 Mar he grit mad, e hellot kaoud
Kant tra : pastellou kig, bevin-ejen ha maout,
 Kement d'ho koan evel d'ho lein,
Hag ohpenn meur a zorn d'ober flourig d'ho kein. »
Ar bleiz, oh her hleved , 'zo braz e levenez ;
C'hoarzin-gouela a ra gand teneridigez.
P'edont o-daou o vond, ar Bleiz hep tamm diskred,
A wel gouzoug ar Hi disvlevet, dirusket.
éPetra 'n dra-ze ?, 'mezañ. » « Netra ! eur gignadenn,
Dioh ar HOLIER am stag en deiz oh va chadenn. »
« Ho stag, eme ar Bleiz, nezue 'ta ne dit ket

Amañ, a-hont, el leh m'ho-peus c'hoant da voned ? »
« Nann da ! N'eus forz ! ». « N'eus forz ! Euz hoh oll brejou mad
Me ne fell din takenn, gwell ganen mond d'ar hoad. »
Hag ar Bleiz en e dro, ha da skara mibin.
Abaoe 'red atao.

*Mad a ra, a gav din,
Rag beza er frankiz, digabestr ha dishual,
Chaokad kaol pe banez, evel eur penn-chatal,
'Zo gwell eged debri killeien dioh ar bed,
Ha beza pennasket etre peder moger.*

AR BISAH

*Gweled a reom eun drên e lagad on nesa,
Ha ne welom an treust on dall peurliesia.*

Tad-you eun deiz a lavaras :

« Kement 'zo buhez-buhez, kerkoulz bihan ha braz,

A hell dond dirazon,

Hep krena na kaoud aon ;

Rag ennañ e-unan mar kav den abeg,

E hell lavared din, heb beza tamm mezeg :

« Da bep hini, dioh e houlenn,

Evid her parea, me roy eul louzaouenn.

Marmouz, c'hwi da genta, gwelit al loened-se,

Lavarit din distag, abeg am-beus da ze,

Hag ho kened a zo ker kaer ha gened all ? »

« Em hened, 'me 'r Marmouz, ne deus tra da damall ! »

« Neuze oh laouen en ho stad ? »

« Perag ne ven-me ket ! N'em-beus-me pevar droad

A zo koulz ha re pep chatal ?

An Ourz avad n'eo ket kevatal ;

N'en-deus a-veh an tres kenta,

Ha, mar kred ahanon, ne day d'en em beinta. »

An Ourz, galvet goude, 'leh klemm, 'vel a greded,

A oa, war e veno, e zoare klok-meurbed.

Tro a glask war an Olifant ;

Ha kaoud, diwar e benn, da damall ne oa koant

A-raog, a-dreñv, e giz ebed :

« Hag, emezañ, bez' e ve red,

Da ober mad,

Troha diwar bep skouarn dezañ eur grennbennad⁵

Evid staga oh e lost ;

E bevar droad 'zo pevar bost ;

E-berr : e oa re bez-fetiz

Pounner, piltoseg, gourd, iskiz. »

An Olifant, d'e dro, hag eñ fur koulskoude,

'Vel ar re all 'gomzas ive'.

« Kredi a ree, a lavaras,

'Oa ar Mor-Varh eun tamm re vraz. »

Hag Itronig ar Verienenn

A gave, dioh he ment, re vistrig ar Fubuenn.

Goude m'o-doe al loened

An eil egile tamallet,

Tad-you o hasas en o zro,

Er hiz ma oant, laouen d'o bro,

Gand beb a visah war o skoaz,

A zo, bete vremañ, abaoe chomet c'hoaz.

Dre ma taole evez oh ar re ziskianta,

⁵ eur grennbennad : ? (krenn bennag ?)

‘Welas, en o zouez, an dud er penn kenta.
Abeg en-doa, m’hen tou ! rag oll, gwitibunan,
Chomom braz ha bihan,
Heñvel oh kaouenned, en noz a wel gwella,
Da zelled a-vichez⁶, ha da zispourbella
Oh faziou on nesa, oh techou ar re all.
Ne welom ket or re ; en or heñver om dall,
Dall-poch evel gozed ; rag siwaz ! ma karfem,
Hep turia don or park, gwriziou fall a gavfem ;
Louzaouenn an Tad-you a ve red d’or parea.

Ar Hrouer galloudeg a ouie petra ‘ree⁷,
War e skoaz da beb den pa daolas eur bisah ;
Er hodell ‘zo a-dreñv, e wall-dechou da veh⁸,
Hag er hodell a-raog, oll faziou e hentez
Da zerhel anezañ war e zioulez kompez.

⁶ a-vichez : ?

⁷ ree : “rea” er skrid orin.

⁸ veh : “beac’h” er skrid orin.

AR WENNILI HAG AL LABOUSED BIHAN

*An hini a ya da heul e benn,
A rikl abred, 'gouez oh torgenn.*

Eur wennili en he zroiou
A oa deut da veza desket.
Neb a vale dre ar broiou,
Ne dle ankounac'haad an traou en-deus gwelet.
Dioh ma veze 'n amzer, al labous tremeniad
A ouie pell a-raog pegoulz 'vije barrad,
Hag e-pad ma veze tro-war-dro o viri⁹,
E kase ar helou a-bell d'ar vordeidi.
Er mare m'ah hader ar hanab er mêziou,
E welas eun tieg o holei ervennou.
« An dra-mañ ne blij din, labousigou mignon !
Gand va zruez ouzoh eo doaniet va halon.
Evidon, emezi, me 'ouezo mond a-bell,
Pe, en eur horn bennag, chom hebdal' da vervel,
Ha ne welit-hu ket an dorn-ze 'deu, A ! ya ?
Eun deiz, eun deiz da zond, siwaz ! tostaad a ra,
Ar greun a had aze a ziwano, 'gresko,
Ma na daolit evez, d'ar bern oll ho kaso.

Ganto 'vo greet stignou
D'ho paka 'zruillajou¹⁰,
Lasou-rikl d'ho mouga,
E-berr : kant ha kant tra,
A vo, war an diskar,
Ho toan hag ho klahar,
A vezo, marteze, kirieg euz ho maro.

Tehit eta afo
Dioh ar gaoued, ar ber !
Gwella oufeh d'ober
Mar fell deoh va hredi,
Eme ar wennili,
Eo debri 'n had kanab. »
Anezi 'rejont goap ;
Nemed re a beadra
Er parkeier ne oa.
Deut glaz ar hanabeg,
Ar wennili ouizieg,
'Lavaras a-nevez
D'al laboused dizent, penn-skañv ha dievez :
« Tennit 'ta breunenn ha breunenn,
Ar pez a zav war bep greunenn,
Pe ez efoh heb mar da goll,
Heb na chomo unan a gement ma'z oh oll. »

⁹ o viri : ? ; o troidella.

¹⁰ 'zruillajou : a-zruillad.

« Kanerez fall ha koz trabell,
A larvajont a-vouez uhel ;
Rei 'rez deom eur vicher gempenn ;
Red 've kaoud kant ha kant den,
'Vid dibaba kanab ar vro. »

O weled ar hanab o sevel tro-war-dro,
Ar wennili 'laras : « Ne da ket mad ar stal,
Kreski buan a ra ar greun fall.
Hogen, oh va hleved, pa ne rit van ebed,
Pa welot e vezo an edou gounezet,
Pa welot en o farkeier,
An dieien vak, dibreder,
Oh ober, e peb leh, brezel d'al laboused
Gand stignou, kroug-lasou, 'zo e-kuz antellet
Evid paka an evnigou,
Na nijit mui a-biglammou,
Chomit en ho neiziu, pe it d'al lehiou pell.
Ma ve, dihana¹¹, kreñv hoh eskell
Da vond evel ar gïoh, ar hrag-houad, ar haran,
Dreist ar goueleh, ar mor ledan,
D'ar broiou n'int anavezet,
Evel a reont, pa n'hellit ket,
Ar gelenn a roan deoh, bremañ e berr-gomzou,
Eo en em zastum sioul e toullou 'r mogerïou. »

'Dal ma tavas, al laboused,
Skreiz-marô oll oh he hleved,
En em lakaas da fistilla,
Evel gwechall tud kêr Droja,
Pa deue Kasandr d'o alia.
Ganto, gand ar re-mañ, siwaz !
Heveleb tro a hoarvezas.
Noused labous a oe paket,
Lod kaouedet, lod all krouget.

*Nemed or helenn-ni, hepken mad ne deus ken ;
Ne gredom e ve droug, ken a vez war or penn.*

¹¹ dihana : da vihanna.

AN DIOU GOULM

D'am eontr koz : J.P.M... , beleg.

Diou goulm en em gare gand er wir garantez.

Unan anezo, eun devez,

Enouet en he hêr,^a lakaas en he fenn,

Eur pennig skañv-meurbed, mond da foeta broiou.

« Petra a fell deoh, eme dezi eben ?

Ha diêz oh ma'z it kuit ? E-keñver ar poaniou

Hini n'eo ken doaniuz ha gouela eur mignon !

A zegas rann-galon,

Va breur paour, me ho ped, n'ankounac'hait biken

Ema 'n neh, an enkreiz atao war-ziarbenn

Ar re a vez en hent ! Deut ennoh hoh-unan !

An amzer n'eo ket kaer, gortozit eur pennad !

Petra ar mall ho-peus ? Bremaig eur gazeg-koad

War eul labous bennag skrijuz a halve poan.

Gand aon n'ho-pe-c'hwi droug, droug a hell c'hoarvezoud,

N'em-bo mui d'am maga nemed daelou, hirvoud,

Hiviziken me ne welin

Nemed lasou ha sparfelled ;

Pa vezo glao, e lavarin :

Ha va breur paour, peleh eo eet ?

Hag-eñ en-deus ezomm a netra 'bed brema' ?

Ha debret eo e bred, hag er goudor ema ? »

An tammig prezeg-mañ, displeget gand furnez,

A oe tost da staga, a-zispill oh an drez,

Pennad ar goulm skañv-benn, hag anez m'ao hedro,

Anez ma he-doa c'hoant mond da weled ar vro,

Ne vijet ket eet euz ar gêr¹².

Neuze e lavaras : « Va hoar,

Na ouelit ket, me ho ped !

Eun tri devez hepken

A vezo din a-walh da aveli va fenn ;

Distrei 'rion hebdale, ha neuze hed-a-hed

C'hwi a glevo ganen kement 'zo c'hoarvezet.

An displeg a vo kaer ; neb en wel nemeur 'dra,

N'en-deus nemeur ivez da lavared da zen.

O kleved va zroiou, c'hwi a drido laouen ;

Ne vezo ket avad, ne vezo 'vid netra,

Rag, emeve deoh-c'hwi, setu a hoarvezas,

P'edon e leh-mañ-leh ; eno c'hwi hoh-unan,

C'hwi 'gavo deoh beza, c'hwi ganen ken unvan ! »

Evel-se e komzas.

An eil diou egile,

Breur ha c'hoar 'gimiadas : i o-daou a ouele.

Setu ar goulm o vond digor he diouaskell,

¹² ar gêr : "ar gear" er skrid-orin.

Hag eur valkenn, du-pod, rag-eneb o sevel.
Rankoud 'oe d'al lapous klask bod oh eur wezenn,
Heh-unan er vro-ze, outi dibaot delienn.
Ar goulm hanter-strobet, pa oe eet an arne,
Eun derzienn riou ganti, a hournij ahane.
Seha 'ra, dre ma hell, ar glebor 'zo outi.
O weled en eur park, eur goulm all o tebri,
An tremeniad war yun ha digor e galon
A ya di da weled ; e-pad ma torr e naon,
Ez eo paket war ribl en eun toullad lasou,
Stignet e-touez an ed : ne oa kreñv ar stignou ;
Rag o skrabad peb eil, o c'hoari endra 'hell,
Gand e veg, gand e dreid ha gand e ziouskell
E teu, heb re a boan, a-benn d'en em ziluzia.
Eet er-m[^]z ahano, neuze 'oe ar gwasa :
Koulm baour, gwelet e oe gand eur gup krabaneg
O sacha war e lerh, evel eul laer tehet,

Eur pennad reun torret.

Ar gup a ya dezi, digor ha lemm e veg,
Pa gouez warnañ, d'e dro, evel eur mên pounner,
Euz a-greiz an neñvou, eur pezh labous, eun êr.
E-pad m'edo 'n daou-mañ oh en em gribiñsad,
Ar goulm 'h a kuit e-biou. Diwar-nij e tiskenn
E liorz eun tiig-soul 'oa eno e-kichenn,

O kredi evid mad

'Oa er wech-mañ diouti distag he gwall stropad,
Pa deu eur hoz tamm paotr, dezañ pemp pe hweh vloaz,
(D'an oad-ze eur bugel ne oar pe zroug 'ra c'hoaz)
Da zinkla eeun outi eur mên gand e valtam.
Koueza 'ra gwall dizet : ahanao kamm-jilgamm,
En eur ziouskella, leun-wad, al labous kêz¹³ !
Dizonet diouh mond, kuit d'e gouldri a zistroas.
Bremañ 'ma gand e hoar : diêz e ve lavared
Pegen eüruz o-daou int oh en em gared.

*Tud, c'hwi oll en em gar, Breiziz euz a beb bro,
En em garit bepred, na vezit ket hedro !
E liorz ar bed poaniuz, boked ar garantez
A vez, seul-vui eo koz, kaerroh-kaerra bemdez.
En em harpit noz-deiz an eil hag egile,
Ha en skuizot en hent, kaer ho-pezo bale ;
Na dit ket euz ho pro, na dit pell da gantral,
Gand aon na ve anken en hent oh ho kedal.
Evidon-me a gar va zud, va yez, va bro
Ha kement 'zo enni : reier, brug ha dero,
Me 'zo gwelloh ganen gweled an heol e Breiz,
Kleved trouz ar mor don o kroza 'hed an deiz,
Beza paour, reuzeudig ken a rankin mervel,*

¹³ "keaz" er skrid-orin.

*Eged beza eüruz en eur vro all a-bell,
Ma ve red din eno mouga ar garantez
A zo krog em halon, evel tan eur fournez.*

AR BIK HAG AR PINTIG

Eur bik a oa en eur gaoued ;
Ganti 'oe lakaet eur pintig.
Hemañ, laouen ha sederig,
A gane bemdez kaer-meurbed.
E gleved a oa eun dudi ;
Ar bik, avad, o ragachad,
A dorre pennou tud an ti.
Ne baoueze ket da chaokad
Ha da lavared : « Boued din, boued !
Boued da Vargod en he haoued ! »
Hag anez kaoud da gorvata
Beg Margod a oa ar franka.
Ar pintig kêz, laouen bepred,
A gan heb goulenn tra ebed ;
Hag o kleved ker brao dudi,
An oll a ree e veuleudi,
O lavared : « Eur haner eo ! »
Gand meuleudiou ne chomer beo.
Aliez, siwaz ! ar pintig paour
Ne gave tamm na berad dour,
E zaou bodig goullou atao,
Eun deiz e oe kavet maro,
Maro gand naon, en eur gana.

*Setu an amzer 'zo brema'
Nep piou bennag a oar goulenn
En eur derri d'an dud o fenn,
Neb 'zo kasauz, a deu, a ya
Peb eil da glemm ha da ouela,
En-devezo gwalh e galon
Enor, madou diouh m'eo mahom ;
Ha mar deo gweg livenn e gein
E pako c'hoaz silzig d'e lein.
Evid ar re a zo tud vad,
Tud kaloneg da labourad,
Tud hag a dalv e vent meulet
Ha mui c'hoaz e vent gopret,
Ar re-ze paour, paour a vevo,
Ha, paour, gand an naon a varvo
Ma ne skrampont, evel naered,
Skrampet, neb a garo skramped !*

AR VOSENN WAR AL LOENED

Eur hleñved didruez hag a skign dre 'r bed oll
Ar spont hag ar maro, pa deu d'en em ziroll,
Kleñved êz da baka, taolet euz an neñvou,
Da skarza piz an douar euz e oll dorfejou,
Ar vosenn he ano, a stlape en ivern
Loened a-vagadou kaset ganti d'ar bern.
Ne zialanent oll, oll avad e oant skoet,
Heb debri nag eva e choment evel mantret,
Al leon, koulz hag ar bleiz, e-kichennig an oan,
Al louarn tost d'ar yar heb ober mik na mann.
An durzunell zoken, kollet he harantez,
Ne ziskoueze d'he far neb laouenidigez.
Evid klask eul louzou a-eneb ar hleñved,
Al leon, en e ali, 'lavaras d'al loened :
« Me 'gred, va mignoned, e vezim stropet oll
Evid or pehejou ; peb rumm a yel' da goll,
Ma ne deuom a-benn da zével oh ar groug
An torfedour brasa, pennabeg euz an droug.
Evel-se marteze 'torro nerz ar hleñved,
Hag unan o vervel, d'ar re all 'teuio yehed.
Er skridou e welom, pa hoarvez gwalleuriou,
E klasker evel-se outo pep seurt louzou.
Kavet eo on-hini, n'or-beus nemed gweled
Piou ahanom bremañ en-deus gwasas pehet.
N'en em veulom eta, heb damant diskouezom
Plegou kuz or halon hag e pe stad emaom.
Evidon-me, lontreg, me am-beus dispennet,
Heb n'o-doa greet droug din, eun taol braz a zeñved,
Hag a-wechou, zoken, em-beus ivez debret
Ar pastor deñved.
Mar deo red e varvin, 'velato e kredan
E tle en em damall evel don peb unan,
Rag evid beza leal, hennez a dle mervel
En-deus war e goustiañs brasa pehed marvel. »
« Aotrou, eme 'l louarn, re vraz eo ho morhed,
C'hwi a zo kalz re vad ; n'ho-pezet poan spered ;
Rag, m'her goulenn amañ, piou 'zo 'vid lakaad
E ve deoh-hu pehed debri meur ' benn dañvad ?
Kredi a ran zoken e oe dezo enor
Kaoud¹⁴ en ho kov, aotrou, dre ho kouzoug digor.
Hag evid ar pastor, e heller lavared
E tel, dre 'n hent-se, mond da glask e zeñved.
Ha perag 've truez oh eur ouenn dud ker kriz,
N'o-deus evid or ren ken stur 'med o diviz ? »
Setu lavar al louarn, hag an oll d'e veuli.
Goude aotrounez vraz, krinet ganto o fri,

¹⁴ Kaoud : en em gavoud.

A deuas, beb eil tro, dioh ma oa hir o dent
Da zsikarga o gor : oll, eemzo, 'oant sent :
An tigred, ar bleizi, bete 'r hoz chas bihan
A dlee d'ar Baradoz mond diwar hanter vann.
An azen, deut e dro, a lavar evel-henn :
« Ne deus ket pell¹⁵, soñj am-beus, eur wech, en eur dremen,
Dre eur prad glaz a oa, me 'gav din, d'eur manah,
An naon, ar yeot flour ha, m'hen diskuill heb nah,
Dre ali Paol-gorneg o sutal em fenn zod,
E peurjon er prad-se ledander va zeod.
Me n'edon ket em zra evid lavared gwir. »
Diohtu e oe ar vlej war al loen bleveg-hir.
Eur bleiz, den a studi, a ziskoueza dispieg
E oa deuet ar hleñved diwar ar skouarneg,
Hag e tleed, 'mezañ, sevel 'hed e livenn
Al loen-zedivalo, rogned fall, diskrohenn.
Laerez tra e nesa, ne oa gwasoh torfed !
Nemed dre ar maro ne vije ket gwalhet ;
Eur vez 'oa e weled ! D'ar bed oll evid skwer
'Oa red e vije roet. Lazet 'oe ar houër.

*Ar marvailh-mañ d'an oll 'ziskouez
Daou dra : ne chomfe ket gand kalz a dud o buhez,
Ma ve krouget an oll laeron ;
Lakaet neb a garo e zorn war e galon !
An eil tra a ziskouez : e vez lakaet an den
Aliez en ti-barn du pe wenn
Dioh an arhant a vez o son en e hodell,
Dioh ma vez hir e zent, uhel ha kreñv e gerniel.*

¹⁵ Ne deus ket pell : n'ez eus ket pell

AR HEREOUR HAG AN DEN PINVIDIG

Eur here a gane hep paouez 'hed an deiz,
Eun dudi e weled,
Eun dudi e gleved !
Bommou a zistage, eüruz 'oa evel seiz.
E amezeg avad dezañ, arhant e-leiz,
Ne gane ket nemeur ha ne gouske berad ;
Pinvidig peurfonn 'oa.
Hemañ, da houlou deiz, pa zerre e lagad
Gwechouigou da vorenna,
A veze dihunet gand kripin o kana.
Neuze e lavare : perag ne werzer ket
Ar housked,
Evel ar bara hag ar gwin,
Evel ar haol hag an irvin ?
Gervel a ra ar hereour
Hag outañ e houlen :
« Asa ! lavarit din, Gregor, dioh ho labour
Petra 'hounezit-hu beb bloaz ? »
« Beb bloaz ? E feiz avad, aotrou, n'on ket boaz
Da niveri 'vel-se, rag n'e' ket an doare
Ma'z a ar stal ganen.
'Tre beb deiz 'eus distag ; an eil 'denn d'egile,
A-walh eo, en distro, degas beb bloaz d'ar gêr¹⁶. »
« Mad ! mad ! lavarit din, tost da vad er hiz-se,
Pe hobr ho-peus bemdez a-raog ma par al loar ? »
« Gwech kalz ha gwech nebeud ; ar pezh 'zo a ra ar gaou,
(Hag anez or gounid ne ve ket re zister)
An dra-ze, ar gwas, eo war dri deiz 'vez daou,
E ranker beza vak : e goueliou 'z a 'n amzer,
An eil 'vez gwaz euz egile,
Eme 'r here,
Ha bemdez an aotrou person
'Zigor d'eur zant bennag dor an neñv en e bron. »
Ar mondian o c'hoarzin lavar d'ar hereour :
« Hirio me a fell din ne veh ket mui ker paour,
Setu aze kant skoed !
Gorroit o¹⁷ ervad m'o havoh, pa vo red. »
Paotr ar stleug 'gav dezañ gweled an oll arhant
A oa bet, e peb oad, dastumet kant war gant.
Distrei a ra d'ar gêr da guzad buan ha don
En e gao e gregin 'zo krog en e galon.
Bremañ grik ! Ar here 'zo eet e gan e-biou,
Abaoe m'eo perhenn da dad an oll boaniou.
Neh hag enkreuz en e gerhenn,
Ar housked, nijet euz e di

¹⁶ d'ar gêr : skrivet "gêar" er skrid orin.

¹⁷ o :iskiz eo. "anezo"

N'en-doe mui ken kefridi
Nemed spia da diskredi
War gizier hag amezeien.
En deiz, en noz, edo war hed
Na vije laeret e gant skoed.
Skuiz-maro, ar here 'ya da di 'r pinvidig
A oa en e wele gourvezet, kousket mik.
« Delit, emezañ, ho kant skoed ;
Ne dalvont eur reunenn nag eur berad kousked. »

*En em laza 'reer evid dastum danvez :
Pa vezont dastumet, ganto 'vez mui a boan
Eged na vez hepto a labour hag a zoan.
Labourom ha kanom, n'e' ket hir ar vuhez !*

AL LABOURER-DOUAR HAG E VUGALE

D'am daou vreur tieg, J. hag I.M.

*Labourit ha lakit ho poan,
Fonn eo an traou da beb unan.*

Eun tieg pinvidig-mor 'oa o vond da vervel.
Lakaad a ra gervel
E vugale d'e gaoud. Eno, dezo hepken
E lavar evel-henn :
« Arabad, emezañ, arabad gwerza 'n douar
Or-beus bet digand on tadou,
Rag den, evel-don-me, ne oar
Ez eus dindan ar pengennou
Eur huz a zo leun a arhant.
Ne ouzon e pe leh, klaskit mar ho-peus c'hoant ;
D'e gaoud e teuoh a-benn,
Gand ma klaskoh ervad.
Goude an eost hag an drevad,
Distroit ho parkeier, e-kreiz hag en daou benn :
Fochit¹⁸, palit, toullit, na list' ket eur horn-tro
Heb gweled dindan petra 'zo. »
Pa oe maro an tad, ar vugale, diohtu,
Euz a zouarou fall a reas douarou stu.
Kement e labourjont noz-deiz o farkeier,
M'o-devoe, a-benn bloaz, ed ouspenn an hanter
Mui eged n'o-doa kent.
E-leh arhant kuzet, e kavjont kalz mein-skient
A stlapjont ahano. O zad, 'raog ma varvas,
Dezo a lavaras :
'Oa al labour eur huz-arhant.
O zad a oa eun den a skiant.

*Gouzoud a ree ervad ne hell neb a labour
Na mervel gand an naon, na morse beza paour.
Al labour roet gand Doue da gastiz d'or pehed,
Ouspenn ma vag an den, 'zegas dezañ yehed,
Nerz da herzel bemdez oh poan ha gwall-amzer,
Berroh ha didorroh atao d'al labourer
Evid d'an didalvez. - Labourad 'zo pedi –
Skuiz gand ho tevez, goude palad, medi ;
Goude c'hwezi, kaoud riou evid gounid bara
D'ho tad, d'ho mamm, d'ho kwreg, - da re all na reont tra,
A-raog mond da gousked, o vond en ho kwele,
Da Zoue lavarit, tieg, euz a-greiz hoh ene :
« M'am-beus pehet, Aotrou, war an douar digoret
Dioh va zal, 'doug an deiz, dour-c'hwez 'zo diveret.*

¹⁸ Fochit : ? "falhit" ?

*Evid va oll faziou, kemerit va hwezenn ! »
Neuze, ho labour kaer, war askell ho pedenn,
A nijo skañv d'an neñv, dre ma'z eo kaloneg,
Da gaoud an hini 'zo mignon ha tad an tieg.
Labourad 'zo pedi. – Evid peurlavared :
Ne hell beza eüruz, an den na labour ket. »*

AN DORGENN O HENEL

Eun dra ne oe klevet biskoaz,
E' poan vugel eun dorgenn vraz
Youhe ker spontuz ma krene
An douar deg leo ahane.
War gement-se an oll a lavare en-dro
E vije diwarni brsa kêr 'oa er vro.
Petra 'hanas ? Ne gredfe den :
Eul logodenn.

*Setu eur marvaill a zo gaou
E-keñver ar pezh a lavar,
Gwir eo avad e kalz a draou
A hoarvez bremañ war an douar.*

Mar selaoufet an dud, 'vel diaoulou an ivern,
Ganto eun trouz spontuz, youh, kurun ha tregern,
'Ve lavaret 'z afe ar bed ganto d'ar bern,
Ha padal emaint war e gern,
Heñvel oh eur hrubuill merien
O c'hwezi, o termal evid loh eur blouzenn.

AR RAZED, KUZUL GANTO

Eur haz paotr-mad, gwaz ha ne oa tano,

Krign-migourn e ano,

A zidouille ker brao ar razed a bep korn,

Na weled anezo nag hini kamm na born,

Kement en-doa lakaet d'ober er baill o lamm.

Ne gredent mond er-mêz¹⁹,

Gand aon na vijent gwaz.

Ganto edo ar brud 'oa deut d'o has d'ar bern,

E krohenn Krign-migourn, diaoul brasa 'n ivern.

Eun noz m'edo hemañ e-unan o c'hoari e daoliou

Gand kizier all ar vro, paotred ar ribouliou,

Endra edo ganto 'r zabat,

Ar vozadig razed, dastumet a-vagad,

A zigoras kuzul war-benn 'oa da ober.

« Staga eun ourouler

Oh gouzoug Krign-migourn, a gredan, ne ve fall,

Eme 'r hosa 'nezo, ha pa deuy d'or gedal,

E vo klevet o tond hag ez aim da guzed.

Ha gwelloh tra a zo ? » - « Gwelloh, eme 'r razed,

N'eus ali all ebed ; neuze vem dibreder ;

Gwasa a zo siwaz ! eo staga 'n ourouler. »

Unan a lavaras : « 'Vidon-me ne dan ket,

Tra ! n'on ket ken diod-se ! » - « Va lost ne vo paket,

Eme eun all aneze, o vond di war va lerh,

Rag n'em-beus ket a hoant da hounid c'hoaz va herh. »

Ker brao en em dennas ar re-mañ, ar re-ze,

Er-mêz euz ar wask-se,

Ma'z ejont en o zro heb ober tra ebed.

Evel ar razed-mañ, tud e-leiz 'zo er bed

Brudet er huzuliou, evel ar re wella :

Azeza a garont er gador uhella ;

Ha pa vez red dezo kas o ero da benn,

E rinkl o lost a-dreñv er mêz euz an dachenn.

¹⁹ er-mêz : bet skrivet "er-meaz" er skrid orin.

AL LOUARN TAMALLET GAND AR BLEIZ

Dirag AR MARMOUZ

Eur bleiz a lavare 'oa bet laeret e dra.
Eul louarn, e amezeg, ne oa louarn 'vid netra,
'Vid al laeroñsi-ze, pe oa gaou pe n'oa ket,
A-zirag ar marmouz gantañ a oe galvet.
 Goude m'oe dispaket ar stal
 Ha digoret mad ar gabal,
 Eno neuze an diou gevrenn
En em beillas peb eil kerkoulz ha breutaerien.
Dioh kleved ar marmouz ne oe gwelet biskoaz
Eur gudenn 'vel homañ, kudenn fuillet ker gwaz.
Diwar dal ar barner an dour a zivere,
O klask gouzoud an tu d'an eil ha d'egile.
 P'en-devoe en em guzuillet,
 Rebechet, youhet, rendaelet
 Ha beb eil en em damallet,
Ar marmouz, o weled penaoz edo 'r c'hoari,
A lavaras dezo, droug ennañ a-zevri :
« Bremañ, va mignoned, me 'oar mad ho toareou,
Hag ho-taou e paeoh ar gwir hag ar mizou.
Rag te, bleiz, en em glemm heb na dout bet laeret,
Hag ar pezh a houlennez, te louarn, 'peus kemeret. »

*Ar barner 'lavare 'heller, a-dreuz, a-hed,
Barn daou zen 'zo fallagr, heb fazia tamm ebed.*

AN DEN GOUEZ HAG AN TREMIAD

Gourvezet a-zindan eur roh
Eun den gouez, a-bell diouh ama',
Hag e vugale dizoroh
A oa o vond da verenna.

Eno edont war ar glazder,
Eñ, e wreg hag e re vihan ;
N'o-doa taol ebed na touzier²⁰
Naon avad en-doa peb unan.

Glao a ree : d'en em zisklavi,
Eun den o vond a ya d'o haoud.
Pedet 'oe ganto da zebri,
Petra bennag n'oa fest ar maout.

An ostiz n'en-doa ket ar boan
Da eilpedi an tremeniad :
Hemañ, a-raog, gand e alan
'Hwez da domma e viziad.

Evelkent, adarre e c'hwez
A-barz kas an tamm en e stal.
« Ha perag, eme an den gouez,
E rit, va mignon, kemend-all ? »

« Da domma va dorn e c'hwezan,
Ha da yena va boued goude. »
« It, eme 'n ostiz, it ahann,
It en hoh hent buan da vale ! »

Ra viro bepred va doueou
Na veh tost din, na noz na deiz !
Er-mêz, ar re a zo o genou
Tomm a-zehou ha yen a-gleiz !

²⁰ touzier : doubier.

AR GWIN MAD HAG AR GWIN FALL

En eur pod-pri, louz da weled,
E oa gwin koz, gwin ar gwella.
Tamm dismegañs ne vije bet
Ha pa vije lakaet war daol ar roue brasa ;
 Tañveet e oe diwezd
 Dioh e weled na varnit tra !
 Sklêr e lagad, en eur werenn
 Gwin all, gand neuz da veza mad,
A oe lipet diohtu : pep hini a houlen
 Anezañ da eva ;
 Ober an dro a ra.
Pa ne oe mui diveradenn,
An oll a lavaras ne dalveze netra.

Evel gwin en eur pod, er horv ema 'n ene :
Evid barn mad pep tra n'eus nemed Doue an Neñv.
 Dirag e zaoulagad,
 Evel dour er werenn,
 Ema an droug, ar mad,
 E-kreiz kalon an den.

AR PESKETER HAG AR PESK BIHAN

Peskig bihan a vezo braz,
Digand Doue m'en-deus ar hras
Da veva eur pennadig c'hoaz.
Da hortoz 'vad, pa'z eo paket
D'e daol en dour me ne dan ket,
Rag em higenn-me adarre
N'e' ket lavaret e krogfe.
Eul lizennig, c'hoaz tamm lizenn,
'Oe paket gand eur pesketer
War aod eur ster.

« Kresk a zo, emezañ, pa wel ar beskedenn :
Setu an tamm kenta ezu eun tamm frigousenn²¹.

Gra, bihanig, diwar ar zeh²²

Eul lammig krenn, eul lamm em zah. »

Neuze 'r peskig a lavaras

En e yez, gwella ma hellas :

« Ha petra 'reoh-hu ahanon ?

Lost, penn hag all, ker bihan on,

Ne helloh ganen-me stanka

Toull ho kildant ar bihanna.

Gortozit ma vezin lizenn,

Va faka c'hoaz ray hoh higenn,

Hag eur hoveg bennag neuze am freno ker ;

E-leh e vo red deoh ober kant tro d'ar ster,

Evid kaoud kant all euz va ment

Da ober eur pladad, pladad drein evelkent ! »

« Pladad drein, mad ! 'me 'r pesketer,

Peskig, va mignonig, c'hwi hag ho prezegeger

A yelo er billig, kaer ho-peus lavared,

E-ver da noz e vloh fritet. »

Del unan ! 'zo gwelloh eged daou az-pezo :

Ar henta a zo dit ; an eil, peur e vezo ?

²¹ frigousenn : ?

²² ar zeh : "ar zeac'h" er skrid orin.

LAGAD AR MESTR

Lagad a dalv den

Lagad ar mestr a lard ar marh

Hag a laka ed barr an arh. (Krennlavar brezoneg).

Eur haro gwallgaset er hoad,
Evid tehed 'raog ar maro
En eur vereuri a oa eet²³,
Dall gand e spont. – Paour-kêz karo !
An ankou a zo oh da gas
D'al leh m'eo dit mervel, siwaz ! –
En em guzed a ra en eur hraou ejened.
Gand ar re-mañ 'oe kelennet
Da vond da glask eul leh gwelloh.
« Va breudeur, eemzañ, list' ahanon ganeoh
Ha na lavarit ket da zen ;
Me 'ziskouezo deoh eur bradenn
'Zo enni peuri ar gwella ;
N'he-deus he far war-dro ama',
N'ho-pezo ket a geuz. » - Neuze an ejened
A lavaras : « Chomit, ne viot ket diskuillet. »
Mond a ra en eur horn ; tenna 'ra e alan.
Degas a reer d'ar hraou glaster da beb unan,
Evel a reed bemdez.
Ar mevel, ar vatez
A deu, a ya, a ra kant tro
Heb gweled biskoaz ar haro ;
Ha war o lerh, ar mevel braz
Mui eged ar re all korn skalfeg ne welas.
Neuze d'an ejened ar haro anaoudeg
'Lavar bennoz-Doue kaloneg.
« Nemedoh, emezañ, ne deus²⁴ mad em heñver.
E-pad m'on gwall-gaset, m'eo din fall an amzer.
E-verr, pa vezo eet an dud d'ar parkeier,
Me a denno ahann ganen va divesker. »
E-touez an ejened a chaoge sioul o zamm,
Neuze, eun ejen kamm
Lavaras evel-henn :
« Mad ar stal betek-henn,
Siwaz, ar gwasa 'zo
Eo al lagadeg braz : n'en-deus ket greet e dro ;
'Vidout em-beus aon na deufe.
Va mignon paour, beteg neuze
Arabad eo e ves dineh ! »

²³ eet : "eat" er skrid-orin.

²⁴ ne deus : n'ez eus

War gement-mañ ar mestr a oe gwelet er hraou.
« Ha petra, emezañ, amañ ne deus²⁵ kalz traou !
Ar rastell 'zo goullou, ar gouzer ne deo seh,
It d'ar zanaill hag e-dillo,
Roit d'al loened foenn ha kolo.
N'eus aket anezo, kaer a zo lavared :
Setu gwiad kevnid ! ha diêz 've o lamed ?
Gorroit ar gwakoliou,
Ar stern hag ar sparlou. »
O selled oh pep tra, e wel penn ar haro
E-touez ar pennou all. Paour-kêz ! greet eo da dro.
Anavezet bremañ, pep hini gand e forh :
War al loen reuzeudig
A rankas mervel mik,
Kaer 'oe dezañ gouela.

E-keñver an dra-ma'
'Ve kalz da lavared d'ar pennou tiegez :
Selled piz ha teurel evez
A dalv kement ha labourad ;
Ha muioh a-wechou, evid lavared mad.
« Ozah, da ziweza, te 'dle mond da gousked,
Ha gweled mad a-raog ha da zor 'zo prenet. »
Gwell e wel lagad ar perhenn,
Eged kant lagad an estren.

²⁵ ne deus : n'ez eus.

AR RAZ, AR GOULM, AR VAOT, AN HEIZEZ

D'an Aotrou Guichon de Grandpont

Pennrener porz Brest

Gwechall ar raz, ar goulm, ar vaot hag an heizez
O-fevar 'vel unan, 'veve gand karantez.
Dudiuz 'oa o buhez : nemeto ne oa ken
O chom en eun distro na anaveze den.
Siwaz ! dindan an heol ne deus²⁶ bro 'bed kuzet
Na vez, eun deiz pe zeiz, gand mab an den kavet.
It el leh ma karoh, 'kreiz ar frostou donna,
Du-ze, 'weled ar mor, dreist ar hoabr uhella,
Ne viot ket birviken evid en em vired
Dioh fallagriez an dud, na dioh o darempred.
An heizez a oa eet da hoari war ar mêz²⁷,
Pa zilamm eur hi-red, droug-kannad an dud kriz,
Da hwesa he roudou dre al letonenn hlaz.
Al loen paour a deh kuit, evel oan dirag bleiz.
Ar raz, deut poent ar pred,
D'ar re all a lavar : « Asa ! va mignoned,
Petra 'zo n'om hirio nemed tri da leina ?
An heizez eo, peleh ema ?
Ha ni a ve ganti ankounac'haet krenn ? »
« N'om ket, eme ar vaot, hag e-leh kaoud eun doenn,
M'am-be, evel ar goulm, diouaskell da nijal,
Me a ve eet dija
Da houzoud e peleh eo dalhet an heizez ?
Or mignonezig kêz,
Skañv evel an avel ; koulz ha ma'z eo lijer,
Ez eo ivez tener,
E-keñver ar galon, arabad tamall den ! »
Ar goulm neuze 'zispak he diouaskell gwenn,
A nij, hag o weled eo an heizez paket
Gand an den didruez evid beza lazet,
A zistro war he giz da zegas ar helou,
Heb goulenn diganti penaoz, e pe zoare
Hag ar mare
Ma oa bet eet e gaou.
Ne gollas heh amzer
Gand eur maread komzou,
'Vel o-divije greet meur a zen brabañser.
Kalon vad a ro skiant.
Ar goulm, pa oe distro,
A lavar petra 'zo ;
Hag an tri-mañ afo
'Zigor kuzul etrezo.
Daou a gred e ve mad mond raktal dizamant

²⁶ ne deus : n'ez eus.

²⁷ ar mêz : "ar meaz" er skrid-orin.

Da gavoud an heizez ; eben ‘chomo er gêr²⁸ ;
 Rag gand he zreid pounner e ve labour gortoz,
 N’en em gavfe fenez ;
 An heizez a varvfe. – Setu ‘oe o lavar !
 Hag ahano diohtu, ti-tiz aligenta,
 Koulm ha raz a red da denna
 Er-mêz a boan o mignonez,
 An heizez.
 Ar vaot ‘ya evelkent, droug enni dre n’halle
 Astenn-hir he zreid da vale,
 Ha distroñsoh kerzed, redeg.
 Mar klemm, n’eo ket heb abeg,
 Rankoud mad eo dezi dougen a-dreuz dre ‘r vein
 He zi, toenn hag all war he hein.
 Ar piltrotig krigner, ar raz lesanvet mad,
 Heñchet gand ar goulm wenn,
 E zent ‘vel eun heskenn,
 A droh lemm treuz-didreuz skoulmou krenn ar wiad.
 Dezo neuze pebez dudi !
 Ar chaseer o tond, o weled an disgri²⁹,
 A lavar gand skañv-benn : « Piou en-deus va laeret ? »
 Oh e gleved,
 Piltrotig en eun toull, ar goulm en eur wezenn
 Hag an heizez er hoad a deh evel eun tenn.
 Hag ar chaseer paour, ennañ droug ha kounnar,
 O klask e laer a-gleiz, a-zehou
 Hag o selled oh ar roudou,
 A wel ar vaot o tond. Dezi neuze ‘lavar :
 « Ha perag d’an heizez em-be kemend a zoan ?
 Setu amañ peadra d’am hoan ! »
 Ar vaot ‘zo dastumet e sah ar chaseer.
 Ne vije bet damant d’he ler,
 Anez ar goulmig wenn ‘lavaras d’an heizez.
 Houmañ ‘deu euz ar hoad er-mêz,
 Hag, o troadig-lammad, en em ziskouez d’an den
 ‘Ya war e lerh da redeg
 O teurel dioh e chouk ar zah, ar vaot hag all.
 Neuze ar raz mibin a red ken a findall,
 A labour keit ha deg
 Gand e dreid, gand e veg,
 A zraill hag a zispenn
 Sah ar vaot penn-dre-benn,
 Ker brao m’he-devoe ‘hed he garr
 Ha ma hellas dond d’ar gêr³⁰.
 An den, pa oe distro,
 A gavas toull e zah, ‘vel ar roued goullou,
 Setu penaoz, a lavarar,

²⁸ er gêr : “er gear“ er skrid-orin.

²⁹ an disgri : “an disgra“

³⁰ d’ar gêr : “d’ar gear“ er skrid-orin.

E oe an eilved gwech paket ar chaseer.
Ma tisplegfen-me hed-a-hed
Ar pezh a zo bet c'hoarvezet
Gand ar pevar-mañ, beb eil tro,
E ve din-me kalz re a dro.
Ar piltrotig dresit-oll, a ve lakaet da vaill
Em marvaill,
A ve ennañ ano euz ar re all ive'
An eil a del harp d'egile.
Ar vait, hag hi dister, a gomz hag a gelenn,
Hag ar goulm wenn
'Ya da weled dre 'r vro, ha da zegas kemenn.
An heizez kennebeud ne deu ket da skuiza
O terhel 'r chaseer war he lerh da skara,
Evid rei d'ar raz amzer
Da denna euz ar zah ar vaot, warnezi berr.
Evel-se peb unan a labour en e stad,
Ha diou nerz e galon, d'ar re all a ra vad.

*Evel-se e weler ar re-ze 'zo bihan
O tond da veza kreñv, dre veza a-unan.
Diou galon 'zo unan a zibradfe ar bed ;
Karantez 'zo kreñvoh evid loh Archimed.
Petra 'zo ar gwella ? Ar galon eo, me 'gred.
Petra 'zo na rafe ar galon 'oar kared ?
Kared, me her lavar, gand eur wir garantez,
Evid eur gwir vignon hag eur vignonez vad ?
Kement tra 'zo er bed hag ouspenn, eur begad !
Kared, beza kared, a zo war an douar
Eur Baradoz atao, pa ve poan ha glahar.
Ar garantez, 'vel Doue, a zo hir ha paduz,
D'ar galon n'eus tra koulz, n'eus netra ken yahuz.
Pa brenn lagad an den, lagad e garantez
A bar, digor atao, war dal e vignonez.
Kared, kared 'zo mad, chom heb kared c'hwero :
Ar galon na gar ket, 'zo eur galon varo.*

AN ALHWEDER HAG AN ALHWEDERED BIHAN

Marvailloù ganto diwar-benn mestr ar park

An alhweder a ra e neiz
War-dro miz mae e-touez an ed.
Er mare-ze al laboused,
Ha kement a zo beo, tommet gand heol an deiz,
A verv en o halon glaouenn ar garantez,
‘Zo c’hwezet gand mestr ar vuhez.
Unan euz an alhwedered
En eur vond da gana : « ne behin mui, sant Per ! »
Beteg an heol hag ar stered,
En-doa³¹ ankounac’haet e oa, war-dro ‘n hanter,
Eet en-dro an nevez-amzer,
Heb rei d’e galonig dudi ar garantez.
Neuze e lavaras : « Daoust ma’z eo diwezad,
‘Vel ar re all a rin ; bez’ am-bezo torad. »
Diohtu e ra e neiz, te tozv, e hor e viou,
Hag e tigloz labousigou.
Dioh e yez, gwella ma hellas,
Noz ha mintin e labouras.
Siwaz ! en-dro d’an neiz an ed a oa dare,
Hag ar re vihan c’hoaz ne oant ‘vid nijal pell
Diwar-bouez o diouaskell.
An alhweder a oa nehet gand an dra-ze.
Klask boued ‘zo red dezañ : alia ‘ra e dorad
Oh kement a vije da deurel evez mad.
« Mar teu mestr ar park-mañ, ha moarvad e teuio
hirio,
Selaouit anezañ, ha dioh a lavaro,
Da vond kuit euz e neiz pep hini ra skrabo ! »
Ne oa pell ahano nijet an alhweder,
M’en em gav mestr ar park, gantañ e vab kouër.
« An ed-mañ ‘zo dare : da gaoud or mignoned,
Kee, va mab, emezañ, d’o fedi, pa ‘z eo red,
Da zond gand peb a falz da houlou-deiz, warhoaz,
Da rei deom eun tammig skoaz. »
An alhweder distro a gav ar spont en neiz.
Ar re vihan ‘lavar : « Warhoaz, da houlou-deiz,
Eo red, eme ar mestr, ‘teufe or mignoned. »
« N’en-deus lavaret ken ? N’ho-pezet neh ebed,
Eme an alhweder, n’ema ket ar mare
Da ziboucha er-mêz. Warhoaz ‘vad adarre
Selaouit, ‘vel hirio, ha n’ho-pezet ket aon.
Sada³² boued da zebri ; debrit, torrit ho naon ! »

³¹ En-doa : gourel eo “alhweder“. Anad eop ez eus kaoz amañ euz ar barez.

³² Sada : sed amañ.

Leun o hov e kouskont, an neziad hag ar vamm.
 Sevel a ra an heol, ne deu mignon ebed.
 An alhweder a nij, ha mestr ar parkad ed
 A zistro eun eil gwech : ne deo ket laouen tamm.
 « An ed-mañ, emezañ, 'dlefe beza medet
 Hag endrammet zoken ; fizioud e mignoned,
 N'eo ket ar boan da zen ! Bez' ez int didalvez
 Ha dieg da ober vad.
 Va mab, kee alese da gaoud or herent-nez
 D'o fedi da zond d'an drevad. »
 Ar spont a zo en neiz gwasoh eged biskoaz.
 « Mamm, d'e gerent en-deus lavaret dond warhoaz !
 Ha n'eo ket mall bale ? »
 « Amzer ! va bugale,
 Arabad tehed kuit ken a lavarin deoh.
 Souchit aze, kouskit e peoh ! »
 Ne lavaras ket gaou : ne deuas ket eun unan.
 Evid an trede gwech ar perhenn a zistroas,
 Hag outañ, teo e benn : « On dallentez 'zo braz
 Chom da hortoz re all, a-walh om on-unan ;
 Ni a zo or mignon hag or har-nez tosta.
 Paotr, dalh mad d'an dra-mañ !
 Ha gouzoud a rez-te petra 'zo da ober ?
 Warhoaz kenta, gand or filzier,
 Dond, ni ha tud on ti : setu ar berra tra
 Hag ar gwella ;
 On ed a vedim, a zornim
 On-unan, gwella ma hellim. »
 Diohtu ma klevas 'n alhweder
 Petra 'oa mennoz Yann Gouër,
 E lavaras : « Va bugale,
 En taol-mañ 'vad eo deoh bale ! »
 Hag ar re vihan d'heul o mamm
 An eil war egile a lamm.
 Da houlou-deiz,
 E oa goullou ha yen o neiz.

Bremañ me a lavar d'ar pinvidig, d'ar paour :
Mar deo mad deoh hirio ober eur pezh labour,
Stagit gantañ diohtu, ha pa veh hoh-unan.
Bemdez kaloneg oh ho poan,
Ganeoh ez ay buannoh da benn
Evid chom da zelled, o hortoz an estren.
An amzer 'ya en-dro, n'ema gand den ebed ;
Eveltañ, kerent 'zo ha kalz a vignoned.

AR VERH

*Eur veh varveg, rok ha figuz,
Mar timez, ne vo gwreg eüruz.*

Eur plah yaouank, morgant meurbed,
He-devoa c'hoant kaoud eur pried
Yaouank, fur, brao hag a-zoare,
Tomm e galon diou he dere.

Kaoud a dlee ouspenn, 'vid beza diouz he c'hoant,
Gand eur spered dispar, gouenn vad ha kalz arhant.
Da biou e teu pep tra hervez c'hoant e galon ?
Meur a bried deread kinniget da *Rok-on*,
Ar goantig o have diouti kalz re zister ?
« Petra ! din, emezi, ar re-ze 'ginniger ?
Ne don ket sorhennet ! Eun druez o gweled,
Ne ouezfed, evesait, kaoud bravoh pabored !
Ar henta, du e ler, 'zo evel eur morian ;
An eil 'zo berr e fri ; hennez, genou ledan.
Evid lavared berr, koant on ha yaouank c'hoaz ;
Amzer, amzer am-beus da zibaba eur gwaz. »
E-kreiz o henta brud, 'pad ma c'hwez an avel,
Eun darn merhedou 'zo a zalh uhel o banniel.
O hribell a ziskar, pa gouez warno an oad,
Ha neuze ar baotred anezo a ra goap.
Evel-se e c'hoarvez : rok dindan he zalgenn,
Merh figuz, pa gosa, a ya da geuneudenn.
Hag em-be dismegañs, me a lavaro c'hoaz
Ne dalv ar verh koanta eun den fur, hanter-gwaz.
Goude dimeziou mad, 'teuas kalz a re grenn.
Evel ar re genta 'oent kaset da bourmen
Gand ar verh kribellet. « Ne ve yah va spered,
Ma lezfen tud ken diod da zont d'am darempred.
Touellet int ganen, me ne don ket ganto,
Hag evid va luzia eo re verr o baro.
Betek-henn, emezi, heb kaoud den em gwele
Em-beus kousket dineh, a-drugarez Doue ! »
Ar verh, war he meno, laouen ha dibreder,
Ne felle ket dezi lezel heh ambreger.
'Velato hed-a-hed daou, tri bloaz a dremen ;
Dond a ra da nehi, ne deu den d'he goulenn.
Kelenn he meleziou a zesk bemdez dezi
Ne deo evid mired he gened da deuzi.
Pa hoarz, he muzellou a zo mez o gweled ;
Krina a ra he fri, he dent 'zo diskrognet ;
He bleo, bremañ briket, gwechall a oa demzu,
Hag he divoh choteg a zo kleuz a bep tu.
Evid en em ginkla, ne hell ket dond a-benn
Da guzed ar fraillou a skarnil he hrohenn,
A zo roudennet don gand ivin an amzer,

A gar krabanata pep tra ha merhed kaer.
Tiez an dud, pa gouezont, a-nevez 'vez savet ;
Ne heller neevzi ar gened diskaret.
Koulskoude, pa welas e oa ker kastizet,
Gand eul lostennad keuz, ar verh a oe nehet.
An oad ha c'hoant bremañ a lavar dimezi.
Gwelit, mousklenn grinnet 'zo an tan en he zi !
Neuze, heb dibaba, kregi ne deo ebat ;
Pa vez berr an amzer, ne bad pell ar marhad.
Evid lavared krenn, ne gredfe den biken
Piou eo a gemeras da bried or glufenn³³ ?
Eur jilgamm, hanter-dort hag ouspenn born iskiz.

Ar seurt-se, traou sivil³⁴, 'zo mad dioh ho tiviz !

*N'eo mad tamall atao, evel a reer amañ,
An oll verhed yaouank da veza re figuz ;
O halon 'zo tener, mad ha karantezuz ;
O spered a zo lemm hag a gav euz bremañ
Dre ma taolont evez oh tud yaouank ar bed,
Ez eo hadet dibaot ar re fur anezo.
Evid beza eüruz n'e' ket red kaoud gened,
Kaoud arhant leiz ar yalh ;ar furnez, gwella 'zo.
Furnez, skiant ha labour a ziskouez eus kalon ;
Hag ar galon atao, gand merh fur da genta,
Ne daio birviken, mar gell, d'en em staga
Oh rokedenn reuget dioh drez an hentchou don.
Bremañ hep karantez
Kalz a dud a zimez,
Hag a-benn daou zevez
Ma vez bet an eured,
Bagig an daou bried,
Gand arne ha gwall-vor, o tond da zisturia,
A sko oh ar herreg hag a ya d'ar goueled.
Ar bed 'vid kosaad, tamm ebed ne fura.*

*Ar furnez hag ar skiant a gavo gwir bried ;
Aour hag arhant, eur mestr heb kalon na spered.*

³³ or glufenn : ? (or hlufan) ?

³⁴ sivil : ?

SOKRAT, AR FUR

D'an Aotrou Levot, leorieg porz Brest

*E peb bro ar wir vignoned
N'eus kalz anezo diwanet.*

Gwechall Sokrat, den a furnez,
Lakae sevel eun ti nevez,
Ha pep hini a dremene
Er pezh labour a rebeche.
An diabarz, eme unan,
A zo re striz ha re vihan.
Ar solierou a zo re bah,
Chom beo enno a vezo beh³⁵,
Hag, eme 'n all, ne zereont ket
Oh an den furra 'zo er bed ;
Ne laran oh e wreg avad,
Eur hraou moh dezi a ve mad³⁶.
E berr : an oll a lavare
Ne oa, en ti, mên a-zoare
Ha ne helljed, nemed dre boan,
Chom en eul lochig ker moan.

« Plijet gand Doue, eme Zokrat,
E ve leun a vignoned all. »

*Gand gwir abef e lavare
'Oa re vraz e di d'ar re-ze.
Talvoud a reont an oll vadou,
Pa na ve 'med unan pe zaou.
Peb den, ma ve kredet,
A zo eur gwir vignon ;
Ano stankoh n'eus ket,
Dibaot eo ar galon !*

³⁵ beh : "beac'h" er skrid orin.

³⁶ Eur hraou moh dezi a ve mad : (Notenn gand an oberour) : War a lavar ar skridou koz, gwreg Sokrat a oa ken diboell ha ma oa eñ fur. Evel-se e c'hoarvez, ar re furra eo a vez tizet gwella gand ar merhed, evid deski dezo ne deus (= n'ez eus) den na fazi.

AN AZEN, EUR HROHENN LEON EN-DRO DEZAÑ

En-dro dezañ eru hrohenn leon,
Eun azen euz an azenna,
Evitañ da voud digalon,
A lakae an oll da grena.
Kement penn hini her gwele
‘Vel a-raog an diaoul a rede,
Hag o tehed e vijed c’hoaz,
Anez e skouarn a zifoupas,
En eun taol, he begig er-mêz³⁷.
An dra-ze a reas anaoud
N’e’ ket dioh e lost mond d’ar maout
Na d’an azen dioh e grohenn.
O weled piou ‘oa, ha pe zen,
Marzin a grog en eru pennbaz
Ha kerh d’e ler e roud ar bas³⁸.
Ar re na ouient ket an dro
A chome mantret tro-war-dro
O weled o vond ‘raog Marzin
Eur seurt pikol leon d’ar vilin.

*E peb bro ez eus kalz a dud
Hag a zo treud e-skoaz o brud.
‘Vel naered, en nevez-amzer,
Ma taolfe darn krohenn o ler,
E ve anavezet abred
E pe benn ema o spered.
Gand an dra-ze n’en em douellom,
Oh begig or skouarn, diwallom !*

³⁷ er-mêz : “er-meaz“ er skrid orin.

³⁸ e roud ar bas : ?

AN DEN DIAZEZ HAG AN DIOU INTAÑVEZ

Paotred, plahed yaouank ha c'hwi oll a zimez ;
Kemerit hoh amzer, taolit, taolit evez !

Eun den war eun oad diazez
O weled e vleo deut glaz-gwenn,
A ya eur zorhenn en e benn
Da vond e bag 'r briedelez.
Arhant en-doa ha, dre 'n hent-se,
Merhed diloh an druill a gave,
Merhed, trizeg evid dousenn.
Houmañ a oe eun abadenn
Gweled anezo oll oh ober dezañ 'l lez.
Setu perag or gwaz, evid teurel evez,
A gemer e amzer,
En aon da wall-ober.
Dibaba eur wreg vad ne reer en eun devez.
E galon a rannas etre diou intañvez.
Ar genta, en he brud a oa sonn he hribell ;
An eil, aval krinet, etre poaz ha pezell
Gand liou ha kinklerez a guze ar fraillou
A skarnile dezi he zal hag he chodou..
An diou intañvez-mañ, war zigarez c'hoarzin,
O c'hoari, o vragal, dioh noz ha dioh mintin,
War o meno 'vid e gempenn
A ree bemdez flourig d'e benn.
An hini goz krinet kant gwech, dre ma tize,
A denne a-gil-dorn ar bleo du a wele,
'Vid lakaad he den, emezi, dioh he giz.
Ar wreg yaouank d'he zro, oh ober he diviz,
Ne lezas ket eur vlevenn wenn
E-touez ar re zu war e benn.
O-diou, evel diou yar, dre skrabad penn o gwaz,
A lakaas anezañ 'vel eun irvinenn noaz.
P'en em welas distruj, heb blevenn wenn na du,
Eh anavezad mad o gwiridig³⁹, o zu.
Neuze e lavarad : « Ho trugarez, merhed !
Setu-me, evid mad, piz ha kempenn touzet ;
Gwerzet ho-peus din-me kalz skiant evid va bleo.
Birviken pig ebed em diskouarn ne grogo !
An hini 'gumerfen 'garfe, dioh he fazi,
E rafen-me pep tra. Va bennoz dezi !
Ar pennou moal, ar re darval
A gar o roll, 'vel ar re all.
Deoh-hu 'ta c'hoaz, merhed, bennoz 'vid ho kelenn,
It d'ar gêr ha chomit ken a din d'ho koulenn. »

³⁹ o gwiridig : o gwiridigez.

*O paouez lenn ar marvaill-mañ,
Meur a zen dimezet, stag oh eur pennask foll,
A lavar ar mar d'int gwirion
En o halon :
Me a garfe ivez beza greet kemend-all,
Eürusoh 'ven bremañ !
Ma ve greet eun aoter evid dizemezi
Ar re n'int eüruz daou-ha-daou,
E ve eno engroez mui 'vid da eureuji.
Perag ema 'l lezenn,
E ve red da zaou zen
Hag a zo reuzeudig an eil gand egile,
En em gasa gwasoh evid ar hi ar haz,
Evel fust ha gwalenn
O sach a bep tu, noz ha deiz en em laz ;
Ya, perag m'her goulenn,
Ne hellfent ket terri pe droha ar skoulm-ze,
Beza vak anezo hag eüruz adarre ?
Perag ? dre n'eus kalon eüruz er stad m'ema :
Neuze 've fall ar bed, falloh evid brema'.
Evid beza eüruz, atao, atao an den
'Rank beza hualet ha stag gand eur gordenn.*

AR MARO HAG AN DEN REUZEUDIG

Eur paour-kêz reuzeudig pep deiz a houlaoue
Ha pep pardaez ive'
A halve ar maro d'e denna euz a boan.
« O ! maro, emezañ, ha te 'zo kaer ! deus buan,
Deus buan d'am dizamma euz va stropad neuziou. »
O kleved e hervel, e kredas an ankou
E vije an den kêz⁴⁰
Pa deuje, laouen braz.
Skei a ra war an nor, poulza, en em ziskouez.
« A you ! eme an den, petra 'welan ? Eur spes ?
Euzusa tra e' eñ ! E skeud, e skeud hepken
A ra din-me skrija ha krena gand anken.
Kasit-eñ pell diouzin ! Maro, teh alese ! »

Eun den a skiant gwechall aliez a lavare :
Ra vezin-me strobinellet,
Born, kamm, tort, mahagnet,
'Med e vevin 'zo a-walh, ha pa ven zoken dall !
Neb a ya oh ar groug a lavar kemend-all.

Tud ar bed ne ouzont petra eo kaoud poaniou,
Pa houlenont mervel. Ma ve bet o zeuliou
Harp oh seul an ankou,
Ma ve bet gand ar hlaz o gwazied oll sonnet,
Oh oll draou ar bed-mañ o daoulagad prenet,
Stanket oll o diskouarn da zelaou er bed all,
M'o-defe bet klevet o halon o strakal
Gand diframm ar maro yen o labourad o hig,
Neuze, war ar bed-mañ ne vent ket reuzeudig.
Evid poaniou dister, dismegañs pe rendael,
Ne lavarfont neuze o-deus c'hoant da vervel.
Neuze ne vent gwelet o vond d'en em grouga,
D'en em veuzi er mor, pe da en em laza,
Da gas, en eur ziskouez n'o-deus skiant na kalon,
O ene d'an ivern hag o horv d'ar hontron.

⁴⁰ kêz : bet skrivet "keaz" er skrid orin.

AR HEUNEUTAER HAG AR MARO

Eur paour-kêz keuneutaer goloet oll a vrankou,
Dindan e vreh keuneud hag e zamm bloaveziou
Krommet beteg an douar, a glemme hirvouduz
O vond, a-zoug e gamm, d'e di-soul mageduz.
Kollet gantañ e nerz, izil, leun a anken,
Gand ar boan a houzañv e stlap e fagodenn.
N'en-deus bet nemed poan abaoe m'eo ganet.
Ha den ker paour hag eñ a harp e droad er bed ?
Aliez heb tamm bara, heb liard bemdez-houlou,
E wreg, e vugale, soudarded ha gwirou,
 Kredourien hag aner
A ra d'ar reuzeudig koll e benn, en eur ger.
Gervel a ra 'r maro, hag an ankou war-hed
Raktal m'her hlev, de gaoud d'an daoulamm ruz a red.
Goulenn a ra outañ petra 'zo da ober ?
« Samma din ar beh-se ! », eme ar heuneutaer.

Dioh kleñvejou ar bed e pare ar maro :

Mad pe fall, 'vel ma'z om, chomom evelato !

Gwell eo kaoud poan eged mervel.

Ma n'am hredit, it d'ar garnel,

It da zelled, goude 'n emgann,

Er-mêz-ar-stourm⁴¹, ar prad ledan.

Eno weloh tud kaloneg,

Falhet evel geot ar foenneg ;

O daoulagad leun a zaelou,

Oh hirvoudi o halonou,

O yudal, torret o ezel :

« Gwell eo beva evid mervel !

Mervel, mervel a zo spontuz,

A-greiz an nerz ez eo doaniuz,

Doaniuz, dreist-oll, pa vez tra red

Lavared kenavo d'ar bed

Pell dioh ar vro, pell dioh ar vamm,

Ha dioh kalonou all a lamm.

Poan er bed-mañ ne deo netra,

Poan ar bed all eo ar wasa !

⁴¹ Er-mêz-ar-stourm : (notenn e galleg agdn an oberour) : ano-tud. Amañ e talvezfe kement hag eun ano-leh.

AN DEN EN-DEUS A-WALH A VEZO VA FERHENN

War dor eur maner kaer, ar haerra a zo bet,
E lizerennou aour eun deiz e oe skrivet :
An den en-deus a-walh a vezo va ferhenn.
« Me eo hennez, e feiz ! », ‘me unan o tremen.
Hag heb marhata tamm e tarho war an nor
A zibrenn, ‘vel eun tenn, ha dirazañ ‘zigor.
Mond a ra er maner, pignad ‘ra er hambrou
Leun a aour, a arhant ; en unan, eun aotrou
A oa azezet kaer war eur gador wenn-kann.
An den dezañ ‘lavar : « Da berhenn e teuan,
Hervez ma’z eo skrivet e lizerennou aour ;
Rag me am-beus a-walh, petra bennag on paour. »
« Neuze, eme ‘n aotrou, perag klask kaoud ohpenn,
Kaoud ar maner-mañ c’hoaz ? Eur gaouiad oh, va den ! »

Ar maner-mañ a zo ti kaer ar Baradoz
Ne vezo roet da zen,
Kaer a vezo goulenn.
Red eo, oh her gortoz,
Distaga ar galon diouh kement ‘zo krouet,
Ha lavared :
A-walh ! a-walh ! a-walh ! N'em-beus ken da houlenn,
Nemed, goude mervel,
Mond euz a Vreiz-Izel
Da vaner kaer an Neñv, gand Doue da berhenn.

EIL DARN

AR SERFIL HAG AR HEGID

Eul louzaouenn c'hwez kreñv, ar serfil heh ano,
Hag eul louzaouenn all, kegid fall ha c'hwero,
A oa en eur gichenn savet tost d'eun hent braz.

Eur paotrig, o tremen, o hutuill hag o has
O-diou gantañ d'ar gêr, o lavared d'e vamm :
« Mamm, sada-ze louzou a ve mad, gand amann,

Da lakaad er zoubenn. »

Ar vamm a zo spontet ; tenna 'r louzaouenn

A laka da vervel.

Selaou mad ahanon, emezi d'he bugel :

*« Aliez, aliez siwaz ! ema an droug, ar mad
O sevel harp-oh-harp er bed, evel er prad.
Selled piz a zo red oh an dud, pe ez eo mad pe fall
O spered, o halon, o deliou, o gwrizioù.*

Bez' ez eus da ziwall :

Rag da weled heñvel,

Darn anezo yahuz, darn all a zo marvel.

Va mabig kêz, hiviziken,

N'ankounac'ha ket va heleñn ! »

AN NAER HAG AN TAMM DIR

Gwechall e oa eun naer o chom tost d'eur hovel.
(Koulz amezeg hag eñ a vije bet kavet)
Eun devez m'en-doa naon, o furcha ken a hell
Da glask eun dra bennag dre an hernach kaled,
E kavas eun tamm dir na oa boug da zuna.
An naer a stag gantañ o kredi e grignad.
An tamm dir a lavar, heb kaoud aon na krena :
« Labour az-peus kavet ; kaer az-po rigognad
Ha gwaska gand da zent, 'zo lemm a lavarer,
A-raog ma tistagi diouzin-me eur begad,
 Nag an disterra tamm,
 Koz tamm naerig flemmer,
'Vezint, evel bruzun, torret en da garvan.
Me n'am-beus aon ebed nemed rag an amzer. »

*Evid ar hoz naer-mañ, sperejou 'zo forheg
Ha n'int mad da netra nemed da glask flemma,
Flipata kreñv a reont ha c'hoari gand o beg
Oh kement a zo mad evid o diframma.
Ha pa ve, evel dir, kaled o zouchennou,
Ar pez 'zo gwir ha mad ne vezo fall na gaou.*

AN DEN DIMEZET FALL

*Dioh pep troad n'e' mad pep botez,
Na da beb gwaz, mad peb maouez.
Ar wreg vad 'zo didroidell,
Hag he oaled divogedigell.*

Ma vije koantiri kar-tost da vadelez,
Warhoaz kenta 'rafen skoulm ar briedelez.
Hogen dre n'ema koant na mad oh en em glask,
Em-beus aon na ve din re luziet va fennask ;
Lavaret e vez greet, ha n'eo ket heb abeg,
E vez ar gaerra verh aliez ar falla wreg.
Kalz dimeziou a zo , nebeud gand tud a skiant.
Oh mil den a zimez, da vihanna nao-hant
Ne gemeront na skwer nag ali e neb leh,
Ha da noz o eured o-devez keuz war-lerh.
En o zouez, da genta, ez an da gemered
Eur gwaz glaharet oll da veza dimezet.
Nehet, mar boe biskoaz, e kasas da bourmen
E wreg, penn digabestr, pizenn, berr a lostenn⁴².
Ne gave netra vad, netra 'vel ma oa red ;
Gand ar yer e hluded, diwevad e saved ;
Bremañ gwenn, goude du, kant ha kant tra ohpenn ;
An dud 'ya en egar, an ozah a skañvbenn.
« Ar mestr a zo re vak, ar mevel didalvez,
Ne reer nemed redeg ha frita an danvez ;
Evel-henn eo hemañ, egile evel-hont.
Deus amañ, te, paotr koz ! plah louz, kee, te, du-hont ! »
Setu aze, paotred, it 'ta da zimezi,
Evid kleved bemdez bourouell, cholori !
Eun devez, abafet gand trouz ar zorohell,
He ozah he has kuit da ober he zrabell,
Da ziwall war ar mêz kezeg, ha saout, ha moh.
Nebeud amzer goude, o kredi 'oa furroh,
An ozah he galvas. « Petra reeh-hu, 'mezañ,
E-pad ma oa hebdoh ken didrouz an ti-mañ ?
Da veza bremañ reiz ha deut oh, m'her goulenn ? »
« Roit peoh din, emezi, bemdez e kounnaren,
Pa welen, 'vel amañ, an dud ken didalvez ;
Kousked ha debri boued, setu a reent bemdez.
Kaer am-boa-me prezeg, den ne ree van ebed,
Hag e-leh trugarez, dismegañs am-beus bet. »
« Ken hegas hag eur giez oh an oll oh harzal,
E kement leh ma'z it ne rit nemed krozal,
Ha c'hoaz c'hwi ho-pe c'hoant da gaoud degemer mad !
Ma ne hell ho pried kaoud ar peoh eur pennad,
Petra 'raio neuze, lavarit, mevelou ?

⁴² berr a lostenn : ruz-he-botou.

Da denna o alan ma savont o fennou,
Emaoh outo raktal o yudal a-bouez-penn !
Ha me 'ranko noz-deiz chom sioul en ho kichenn ?
Kenavo evid mad ! Mar teu din biken c'hoant
D'ho koulenn a-nevez, gwreg re fur ha re goant,

*Me 'fell din, er bed all, evid va fehejou,
Kaoud diou wreg evelдох d'am brouda gand spillou. »*

PENN AR MARMOUZ

E-touez kig chatal all, eur marmouz orbider
A oa stag oh ar groug, dirag stal eur higer.

Eun den, o vond, a houlenas

Pe mad pe fall e oa e vlaz.

« Ar blaz a zo hervez ar penn,

Eme 'r higer, e daou her krenn. »

*Komz ar higer 've mad, lakaet etre daou :
Evid darn ez eo gwir, evid darn ez eo gaou,
Rag aliez e weler pennou 'zo kaer-meurbed
War gouzougou tud 'zo ar re falla er bed•
E-leh ez eus re all, divalo hag iskiz,
Hag a zo o ene kaer evel heol an deiz.
Ne deo ket dioh doare ar penn,
Dioh ar galon eo mond d'an den.
Ne vez atao e ti 'r gened
Nag ar furnez nag ar spered ;
Ar pezh a vez peurliesañ
Eo lorh, fouge e-kreiz netra.*

AN TIEG, AR MARHADOUR, AN DIJENTIL, AR PRIÑS

O-fevar 'oant o vond : eun tieg, eur marhadour,
Eun dijentil, eur priñs, o-fevar da glask aour
Ez eent da eur vro bell. Mor a oa da dreuzi
Ha poaniou da dehed : darbet dezo beuzi
El leh m'oa bet o lestr oh ar herreg torret,
Ar pevar den kêz-mañ, o horv outo broustet,
A bakas douar d'o zreid en eun enezenn vraz.
Eno, ker paour ha Job, gleb dour-teil, hanter-noaz,
Eun druez o gweled, e kerzent gand an hent,
O houlenn, en ano Doue, oh ar re a welent,
Eur hriñsenn da hortoz peadra da veva.
N'e' ket ebat goulenn ! kaer o-devoa leñva
Ha lavared penaoz en em gavent eno,
Petra 'oa c'hoarvezet ; an dud e-biou dezo
A yee heb ober van, heb selled 'zomuiken.
-Hag i dezo arhant, leve,danvez, madou
Ouspenn an hanter re evid o ezommou,
Hep selled oh ar paour a zo en o hichenn
Gand naon du o hlaouri, o hlaouri ken a yud,
Ar re oll a dremen, ar re-ze n'int ket tud,
Gwell ar chas evito. – Goude 'ta lavared
Penaos euz a bell-bro e oant en em gavet
An eil gand egile, da veza reuzeudig,
Dre glask dond da veza eüruz ha pinvidig,
Or pevar den paour, skuiz o prezeg, o vale,
Tostiog-tost d'eur feunteun a azezas neuze.
Eno, ganto raktal kuzul a zigoras ;
Hag ar priñs d'an tri all diwar-benn ar re vraz,
Diwar-benn ar poaniou a stag outo bemdez,
'Lavaras meur a dra. An den diwar ar mêz,
An tieg, na petra 'ta ! a grede e oa gwell
Kas diwar ar spered ar poaniou-ze a-bell,
Ha dond heb damant diohtu da labourad.
« Klemm a rit, emezañ, da betra klemm 've mad ?
Dioh klemmou ne zistag nemed neh, poan spered ;
Gwelloh 've labourad evid gounid ar boued.
Labourom ! Al labour 'zo eul louzou n'eus gwell
Da barea dioh anken, da vired da vervel.
Kaerroh eo al labour eged na deo komzou ;
Heb al labour ar boued 'zo divlaz d'ar genou,
Divlasoh d'ar galon. » - Setu penaoz an tieg
D'e vignoned, mantret er hiz-se, a brezeg.
Eun tieg 'gomz evel-se ! eme unan bennag.
Daoust ha perag
An tieg n'en-defe ket chemed, skiant ha furnez,
N'en-defe ket kalon, spered ha gouiziegez

Kement ha pep hini, kement hag ar re vraz,
N'eus gand darn anezo nemed avel, fougas ?
An tieg 'zo war e dal an Neñv o lugerni
Hag a-zindan e dreid an douar o nevezi ;
Evid an tieg hepken eo greet ar bed gand Doue,
Nerz 'zo en e galon, saour 'zo en e ene,
D'ar re a oa goap 'nezañ ema o hounid boued ;
An tieg a zo eun den, ha perag ne ve ket ?
Perag 'ta, lavarit, n'en-defe ket spered
Kement ha c'hwi, ha me, ha marteze muioh ?
Gand an dra-ze, va zud, ez eo gwelloc'h rei peoh,
Ha distaga bremañ petra 'reas an tri all.
Mennoz an tieg ganto ne oe ket kavet fall.

Evelato avad
'Oant gourd da labourad,
Hag an douar a gavent
Gwall-izel diou o ment.

Unan, ar marhadour, a ouie niveri,
Lavared heb fazia : unan ha daou 'zo tri.
« War-bouez rei kenteliou hounezin, emeza',
Beb miz, nao pe zeg skoed, peadra da veva. »
« Ha me, eme ar priñs, 'zesko da dud ar vro
Penaoz, heb e dumpa, e vez kavet an dro
Kar eur rouantelez. » - An dijentil neuze,
Kerkoulz hag an daou all, a raje skol ive',
Diwar-benn lakaad war baper, koad pe vên⁴³
Eur hi war-lerh diou had, ne bakje lost unan.
« Allaz ! allaz ! va zud, pell emaoñ diouz ho pro,
Amañ eo red kaoud skiant ; beva kenta tra 'zo,
A lavaras an tieg. Er miz euz tregont deiz,
Ha yun beteg neuze, a ve eur gwall-goreiz.
Lavared mad a rit peadra or-bezo,
Mar dom evid gortoz ; hogen, gwas a zo
On dare gand an naon ha c'hwi ivez, me 'gred.
Penaoz koania hirio, pa n'eus tamm, mignonned,
Ha dijuna warhoaz ? Ho kouiziegez ama',
Heb ober fae ebed, ne dalv nemeur a dra
Da herzel oh an naon. Va labour, me 'raio ;
Gwelet e vo emberr. » - Hag an tieg ahano
Da glask labour diohtu. Ne chomas dibreder
Da zamanti d'e gorv ; ha d'an tri all d'ar gêr
'Teuas gantañ da noz boued a-walh da zebri.
Antronoz e kavas dezo o dijuni,
Antronoz ha goude, mired a reas outo
Ne dajent da zeski o skiant d'ar re varo.

*Diwar-benn kement-mañ n'eus ezomm lavared
Evid galloud beva e ve red kaoud spered.*

⁴³ vên : "vean" er skrid orin.

*Gwella spered a zo eo kaoud skiant ha gouzoud
Ne deu peuri d'al loen, ma ne bleg e houzoug.
Gwella zo al labour da baour, da binvidig,
Anez, dindan tro 'n heol, an den 'zo reuzeudig.*

AR BLEIZ HAG AR BASTORIEN DEÑVED

Eur bleiz, 'oa leun a skiant hag a galon ouspenn,
(Dibaot ar bleiz-se, rouez eo an dud zoken)
A lakaas eun devez e spered da gregi
Donna ma halle, a-greiz klask da zebri,
Er mennoz-mañ. – « Gwir eo e lavarar,
Krisoh evidon-me, krisoh ne deus⁴⁴ kiger.
Ne don karet gand den ; ha pa vezan gwelet,
Ema 'n oll war va lerh hag eur spont o hleved.
Hu ! Hu ! Hu ! harz ar bleiz ! Kreier ha ferhier houarn
A zispak en-dro din ; hag en-dro d'am diskouarn
E klevan an tennou, bolodou o voudal,
Ar bizier o terri hag ar vein o fromal⁴⁵.
Eur vuhez 'zo ganto, ma'z eo red din tehed
Heb galloud paka tamm. Piou 'ta ne ve nehet,
Ma ve, eveldon-me, kaset euz a beb bro,
Euz a Vro-Zaoz, zoken, bro brasa laeron 'zo !⁴⁶
Ma ve paeet de' laza eun toullad lakizien,
Traou fall ha didalvez, mad da strinka bouillenn,
D'ober droug d'al loened, en eur goll o amzer.
N'ho-peus nemed selaou pa leñvo mab kouër,
Hag e klevoh ober aon dezañ rag ar bleiz ;
Ha kement-se, va Doue ! c'hwi 'wel poaniou ar geiz !
Evid eur hi, eur c'haign⁴⁷ pe eur hoz azen brein
Am-beus gallet da gaoud pe d'am hoan, pe d'am lein.
Pegen diêz eo beva ! Mad ! mad ! n'eus forz a ze,
Lakaet am-beus em fenn ne zebrin kig morse,
Tamm kig hiviziken ne day dindan ma staon,
Kentoh, m'hen tou, va feiz ! e varvfen gand an naon.
Peuri 'rin da veva, hag e vezin karet,
Peuri dre ar hoajou evel saout ha deñved.
Peurom 'ta ! » - Hag ar bleiz, a-raog stoui e benn,
Ha gweled dreist ar hleuz eur vandenn bastorien
O staga dibismig gand eun oan dioh ar ber.
« O ! O ! eme Willou, kig rost, paotred, amzer !
Kig oan gand pastorien hag eskern gand ar chas,
Ha me, evel eun diod, a beuro yeot glaz ?
Foeltr tamm ! ne rin biken, n'on ket ken diskiant-se !
Kentoh evid peuri oh ar groug me 'yafe !
Pa welan ar re-ze, 'zo lakaet da ziwall,
Na dafe an deñved ganen pe gand eun all,
Oh o zouza kempenn ha, goude o hignad,
O tebri, pe wella, hag ar chas o krignad
Eskern euz o dilerh. – 'Vidon da veza bleiz
Me 'gar ivez 'r bevin ha ne rin ket koreiz,

⁴⁴ ne deus : n'ez eus

⁴⁵ fromal : Iskiz. "fraoñval ?

⁴⁶ Euz a Vro-Zaoz, zoken, bro brasa laeron 'zo ! : Amzer Fachoda an hini e oa.

⁴⁷ eur c'haign : ?. Skrivet evel-se gand Milin.

Nemed red e ve din ; debri kig n'eo ket pehed !
Ha pa gavin apoue, n'em-bo skorpul ebed
Evid dispenn, d'am zro, an oan, e vamm hag all ;
Ne rin gwasoh dezo 'vid ar re o diwall. »

*Gwir a lavar ar bleiz : - Perag kenetrezom,
'Virfem oh ar re all d'ober ar pez a reom ?
Rouanez ha re vraz, ni pennou ar hêriou,
Ha ni ivez ezeh, en on tiegeziou,
Ni 'laka d'ar maro, ni 'gastiz ar re fall,
Ha ma ve sellet piz, dreist ar hleuz en tu all,
'Ve gwelet marteze oh ober meur a dra
A lakafe ar vein en-dro deom da ruzia.
Koulz ar re all ha ni ; n'or-beus skiant ha furnez,
Ez eo, war gement-mañ, da bep hini diskouez.
Ne dalv lavared mad, mar da on oberou
Dre gement strêd louz, 'zo a-eneb d'or homzou.
Tud gaouiad ha fallagr, perag p'emaom e blein,
Ne virom oh or harr da dumpa war or hein ?
Pastorien ! pastorien ! 'r bleiz ne ve tamallet,
M a ve, evelдох-hu, eun douchenn ouz e foued.
Pa n'hell kaoud frank e damm, ez a gantañ dre laer ;
Anez, ermid, pep pred 've goullo e gaoter.*

AN AOTROU-DOUE HAG E VEROUR

*Troit ar gwella 'vel ma karfoh,
Da fall ez ay, heb Doue ganeoh.*

An Aotrou-Doue, gwechall, en-doa eur goumanant.

Embann a ra, dre 'r vro, d'ar re diatant

E vije greet lizer anezi 'n deiz-mañ-deiz.

D'ar mare deziadet, diwar ar mêz, e-leiz

En em gavas eno.

Pep hini anezo

'Ra e ginnig kenta ;

Goude selaou ar mestr, outañ e varhata.

Unan a lavare e oa kalz a zouarou

Distuz, leun a strouez ha gwriet a louzou ;

Eun all : 'vije dispign ; hemañ : poan o veva ;

Henez : ne oa foenneg ; an dra-ze, an dra-ma'.

A-raog prena, gwerza, marhata a zo red,

Lavared kalz a draou ne vezont er spered.

Prener a damallo ar pez a gav gwella,

Ha gwerzer a veulo ar pez ne dalv netra.

An eil hag egile, 'vid gounid eun diner,

A gollo kalz amzer,

A livo kalz gevier

Hag a yelo d'ar gêr,

Greet o labour, ha skuiz, da gousked dibreder.

Gwelloh eo beza paour ha beva leal war zouar,

Evid gwerza nao real ar pez ne dalv pevar.

An Aotrou-Doue, avad, ne deo ket marhadour ;

En e lêz, en e win, ne laka berad dour.

Evitañ da gleved Petra 'oa komz Yann-Dieg

O kaoud en e atant tamall, rebech, abeg,

Ne lavare netra,

Nemed c'hoarzin ne ree⁴⁸,

O kredi e rankje derhel e goumanant.

E-touez kant bourhiz diod 'vez hanter-kant diskiant ;

E-touez an dieien ne oa nemed unan,

Eul lastez aotrou-tieg, brabañser ha mondian,

Yee da chom war ar mêz da zeski d'ar re all

Ne oant nemed tud kleuk, ezen, pennou chatal ;

Ne ouient labourad : palad, arad, hada,

C'hwennad, medi, endramm, dorna, kalkuada.

Eñ avad a oa gwaz, hag eun den a spered,

Burzud ha maill ar vro, ma vije bet kredet ;

Eun den blokuz⁴⁹ ouspenn, ne varheta ket pell,

Arhant e daou-koz gantañ en e hodell.

D'an Aotrou-Doue 'lavar 'raje outañ lizer,

⁴⁸ ree : "ne rea" er skrid orin.

⁴⁹ den blokuz : eun den reud, en eun tamm.

Ne ree forz pe briz, gand ma vije 'n amzer
 En e zere bemdez hag evel ma karje ;
 Ma vije glao, sehor, diohtu ma houlenñje.
 Ar marhad a oe greet dre skrid, na petra 'ta !
 Merour an Aotrou-Doue, bremañ tieg ar henta,
 A zao sonn e vruched hag a hoari e benn :
 -« Glao a-bil en tu-mañ ! gwalarn, pak da valkenn,
 Ma tispako an heol ! mall eo dezañ tomma
 An ed am-beus bremaig gounezet er park-ma' ;
 Diwana 'rank diohtu. Mad e ve marteze
 Degas avel izel war-lerh eur barr arne ?
 Ha ma ve gliz amañ, pa deu skorn e leh all ?
 D'am douarou-me neuze ne ve ket eun dra fall. »
 Kement tra a houlenñ aotrou-tieg an amzer
 A rank dond war e her,
 Daoust a vije ganti⁵⁰.
 Glao, tommder hag avel, na glaskit enebi,
 Ho mestr a gomz ouzoh, grit, grit ho kevridi !
 Amezeien hemañ, tud kleuk, a lavare,
 Amzer evel a-raog ganto en em gave
 Hanter-hoañv ha peb mare,
 Ha laouen, 'vel an heol, bemdez a labourer.
 An dra-ze ar gwella : labour an den 'zo mad,
 Ha labour Doue 'zo red da zegas an drevad.
 Doue 'oa gand ar re-mañ, n'edo gand egile ;
 Rei 'reas d'e vugale
 Eun eost puill, a-zoare.
 E verour-tieg avad en-devoe peadra,
 Kement hag a oa red en e zouar da hada.
 « Er bloaz a zeu, 'mezañ, evel-se ne vezo,
 Ha nemed diêz e ve, e kredan em-bezo
 Ar piz-braz zomuiken evid va labourou. »
 Perag n'en-defe ket ? Hemañ 'zo tieg-aotrou.
 Hemañ, ar bloaz war-lerh,
 Goude kaol-saout a laka kerh.
 Ar herh ne oant ket stank : petra 'ra ? warnezo,
 Strinka a-zehou, a-gleiz, yenienn, skorn-du ha reo.
 « Evel-se, emezañ, o sutal, o kana,
 E vo kant war unan..., mar gellont kefiata ! »
 Ne deo ket kefiata ganto a hoarvezas
 Nag ivez gand an heiz, ar gwiniz a hadas.
 Ha setu, an eil gwech, gand bleiner an amzer,
 Eet ma oa eun druez eost an tieg brabañser,
 Daou vloaz a zo kollet.
 Eur pezh kaer koll daou vloaz ! anaveze kleved
 E c'hoarz an oll dezañ, e ve lorh en azen...
 « Asa ! souezet on o weled ne hallfen,
 Me pinvidig-peurfonn, merour an Aotrou-Doue,

⁵⁰ ganti : gwregel eo "amzer" gand Milin.

Me 'laka an amzer da drei ganen ive',
 Ne hallfen-me ket kaoud gwiniz, kerh ha segal
 Kement hag ar re-ze 'zo koz tieien fall ?
 Gouiziekoh evito, skriva ha lenn a ran,
 Galleg ha brezoneg ive a ziskolpan
 Koulz a-dreuz hag a-hed, n'eus forz e pe zoare ;
 Petra 'vir 'ta neuze,
 N'am-be eost evelto ? »
 « Petra 'vir, aotrou kêz ? Kement den 'zo er vro
 A gred hag a lavar
 Eh ouzoh re a draou evid labourad douar.
 D'an tieg chom war ar mêz ha d'ar bourhiz e kêr⁵¹. »
 Evel-se ne hoarvez en amzer 'zo bremañ :
 Henez a fell dezañ ober labour hemañ,
 Hemañ labour henez, ha dre ziskianted,
 Ez a bemdez pep tra falloh-falla er bed.
 An dud a gav dezo ez int oll bremañ fur,
 N'o-deus ezomm a Zoue, ema ganto e stur
 Hag e hallont ober, 'vel ma tro en o fenn.
 Kement labour a reont a ya da labour wenn.

Da weled e labour, an Aotrou-Doue a zell,
 Dre eun toull en Neñv, hag ahano e wel
 Gand eun taolig lagad ez a en-dro ar bed,
 Eo greet bremañ an eost ha dastumet an ed.
 « Mad an traou ! emezañ, nemed va merour eo
 A zo em houmanant e-unan daou vloaz 'zo ?
 Red eo din-me gouzoud petra 'deu da veza,
 Daoust ha dioh e atant en-deus gallet beva ?
 Poan am-beus o kredi ; gantañ n'eus deut da vad,
 Deut eur hreunenn hepken euz a chemed e dad.
 Pa reas marhad ouzin e kavas din gweled
 E oa eun tamm briz-diod, e oa, dioh e gleved,
 Ne ouozn a be vro ; rag chaokad fall a ree⁵²
 Gallag ha brezoneg, heñvel oh eur goz vrea⁵³.
 N'e' ket diwar ar mêz, hag euz a gêr e ve ?
 N'eus forz a beleh, a Leon pe a Gerne,
 Heb gouzoud tiekaad, kemred koumanant,
 Goulenn kas an amzer, heb kaoud eur begad skiant,
 A oa daou berz ker fall, ma kavas din 'oa red
 Rei dezañ e houlenn da gentel d'e spered ;
 Ha da ziskouez ouspenn ne deo ket ar madou,
 Deskadurez trefoet, nag ivez koz huñvreou
 Evid deski aotrou, e daou na tri bloavez,
 Kerkoulz ha tieien 'zo ganet war ar mêz.
 Ar re-mañ a labour bemdez gand o divreh,
 Gleb dour-teil e c'hwezont, krommet dindan o beh,

⁵¹ kêr : bet skrivet "kear" er skrid orin.

⁵² ree : "rea" er skrid orin.

⁵³ eur goz vrea : ? (brae ?)

Da ziskuiza o horv, savet o fen en êr,
E troont o spered en-dro da daol evez
Oh kement a welont, da zastum gouiziegez.
Ar ouiziegez o-deus ganto ne da da goll,
Rag, goude barr-arne, ma tispak kaer an heol,
M'o hlev o lavared : An Aotrou-Doue, on Tad,
A oar gwell evidom bemdez petra 'zo mad ;
Kemerom 'ta hep klemm an amzer 'vel m'ema,
An hini 'dro ar bed a labour da genat ! »
E levr kaer an neñvou an tieg noz-deiz a lenn,
Hag hep skol all ebed 'zo ar gouzieka den.
El levr-se 'kav an tu da gaoud nerz oh e boan,
Da gaoud ed euz e zouar o labourad heb ehan ;
Hag ar skiant-se dezañ a dalv mui a vadou
Eged na dalv arhant da hodell an aotrou.
An aotrou, va merour, 'gav an douar re izel ;
Falla tieg 'zo e-kreiz, e daou benn Breiz-Izel
A rafe mez dezañ, pompader e azen,
N'en-deus 'hed e vuhez trohet diou vuzugenn.
Ne anavez zoken peul-karr dioh killorou,
E-kreiz e barkeier, n'esu nemed beskellou,
Dre ma rank tud a skiant ober 'vel a lavar
Eun diod na oar netra nemed koll din ca douar.

Mar deo eur holl din-me,
Dezañ e vo ive'.

Rag ma ne deu d'am haoud ha d'en em zamanti,
'Tesko diwar e goust mond da goumananti.
Daou vloaz en-deus kollet, seiz vloaz all a gollo,
Ha kement liard en-deus en e yalh a yelo ;
Evid rei skiant dezañ her hraza, pa ve red,
M'her hraz... An Aotrou-Doue n'en-doa peurlavaret,
M'en em gavas eno e dieg pleget e benn,
E zaoulagad bremañ digor d'ar sklêrijenn.
« Petra 'zo, va merour, ma'z oh deut d'am gweled ?
N'ema ket gouel-Mikêl ? » - « Aotrou, me 'zo nehet :
Setu daou vloaz a zo m'emaon en ho koumanant,
Heb na deu din diouti nemed dispign arhant.
Hag an dra-ze 'hoarvez, bremañ me 'wel ervad,
Dre na ouezin biken tamm ebed tiekaad.
Galloud labourad douar a gave din 'oa êz,
Ha ne oa red da ze nemed mond war ar mêz,
Dre houzoud ar galleg, d'ober skol da ezen ;
Ha padal, an ezen 'ra skol d'an aotrouien.
Bremañ on dizonet, bremañ sklêr e welan
'Klasken deski re all, heb gouzoud va-unan.
Ma ve ho madelez terri krenn va lizer
Ha kemered ivez diganen an amzer,
M'ho trugarefe ! » - « Ya da ! eme 'n Aotrou,
Terri 'ran ho lizer heb ober deoh mizou,
Dre ma welan ervad eo bremañ pareet

Dioh ho kleñved tiekaad e daou vloaz ho spered.
Ped aotrou eveldoh ha ne bareint biken !
Ha me Oll-Halloudeg, me 'garfe e hallfen
Tenna euz o fennou ar gredenn 'zo enno
Ne ve greet netra vad ma ne ve greet ganto,
Pe lavaret ober... rag seurt ebed ne reont,
Nemed dispign arhant, arhant a hounezont
Gand divreh ar re all, o labourad an douar.
Ma rankfent e hounid, e ve dezo darbar !
Neuze, ne ve klevet kemend-all a gomzou
Ne zavo diwarno na kolo na pennou.
Ma vent diwar ar mêz e oufent oll ervad
N'e' ket aotrouien gêr 'zesko gwell tiekaad. »

*Evid temzi peb douar da rei ar gwella traou
Nebeud a dra ve red, ma karfe peb aotrou
Tenna kresk, komision diwar pep koumanant,
Kaoud truez oh an tieg hag oh e yalh damant,
Lezel an Aotrou-Doue da rei glao pe avel,
Derhel stard e henou hag e galon izel.*

AR BLEIZ HAG AR CHASEER

Lakaad bern-war-vern a zo eul loen spontuz,
Oh kement 'zo e luh gand daoulagad c'hoantuz ;
 Euzuz eo da weled.
Tad mahaom ha tud piz, deut outañ da zelled !
Ha pa ve ar bed oll teuzet en e galon,
War gorre, enni c'hoaz, ve beuzet eur mor don.
Piou 'zesko d'an touseg, amprevan louz, hudur,
Beva hervez ar reiz, evel a ra ar fur,
 Ha debri hep kaoud aon
 Da vervel gand an naon ?
An touseg-ze, an den, oh pep prezeg bouzar,
Ne lavaro biken : « Pevar droatad douar
 Am goloio er bez.
Hag evid kemend-all ez eo red kaoud enkrez ?
Beva 'zo a-walh : debrom, evom, eta ! »
« Hast afo, va mignon, berr eo an deiz-ma' ;
Aliez her lavaran, kalz a dalv va lavar :
Debr hag ev ! » - « Ya ! » - « Pegoulz ? » - « Warhoaz e rim heb mar. »
 -« Warhoaz ne deo da zen,
Warhoaz a zo d'ar boan, d'ar maro, d'an anken.
A-benn warhoaz, mignon, an heol 'hell distaga,
Ha dishorellet krenn, ar bed a hell frega ;
 Warhoaz a zo da Zoue,
 Bremañ hepken dit-te.
Diwall 'ta rag warhoaz, kemer bremañ diohtu,
Hag heb marhata tamm tamm debr hag ev war da du.
Kemer skwer, mar kerez, diwar-goust va helenn ;
Furroh 'vid al loened, furroh ne deo an den ! »

 Gand eur chaseer skoet maro,
 Eur haro
 Hag eur garvez en e gichenn,
 Pilet o-daou en eur dremen,
 A oa eno war al leton
 Pleget o fenn, mik o halon.
Evid eur chaseer ne oa fall an devez
 Kaoud eur haro hag eur garvez.
Hag a lorch 've hirio e meur a chaseer,
Gand daou seurt peziad loen, galloud distrei d'ar gêr !
 Hemañ ne zistroas ket
 Hag a oe gwall baket.
Eur porhell koz, hoh-gouez, reuneg hag hir e zent,
Gantañ trouz ha soroh a zibouch war an hent.
 Or gwaz, raktal m'her gwel,
 E ziskouarn o sevel
 Hag e wad o vervi,
A strink eeun d'an turier eur bir lemm d'e dreuzi.
Krogou 'zo gand ar beo : an ankou hag e falh

O-doa poan o staga, o toulla da gaoud dalh.
Rankoud 'oe d'ar falher, 'raog medi e hordenn,
A-raog pilad an hoh war e gein oh torgenn,
Rankoud e oe dezañ dorna yud, darhay⁵⁴ sonn,
Evid galloud tizoud beteg poull ar galon.
Dre nerz eur pezh taol feuk evelato piket
Al loen, a-stok e gorv, a gouezas morvilet.
Sada d'ar chaseer tri damm ha n'int difonn,
 Ma vije a-walh anezo.
 Petra 'dalv lavared ?
Êsoh dizeha 'r mor, eged karga kalon
 Eun den mahom ;
 Eva 'ra heb beza mezo.
 An hoh diabafet
 A zao krenn en e za,
A lamm d'ar chaseer, 'pad m'edo o viza
Eur glujarig yaouank plavet war eur pengenn,
Ha, goude hen teurka, a varv en e gichenn.
 Ar glujar hen trugareka.

*D'ar halonou diwalh eo al lodenn genta,
Ha d'ar re 'zo re biz, houmañ, an diweza.*

Eur bleiz o vond e-biou, o weled ped a zo
 Maro :
« Aotrou Doue ! emezañ, deoh-hu me lavaro
Eur bedenn gaer bemdez, mar grit din kaoud em hent
 Eur seurt freskad d'am dent.
Unan, daou, tri, pevar : evid peder szizun
Peadra da zebri, ha me a zo war yun !
Arabad, 'velato, beza ganto foran ;
Rag din-me ha d'am seurt ne vez da lein, da goan
 Terket bemnoz kerkoulz tinell. »
(Ahanta ! debrer laou, ouz piou ar bleiz heñvel ?)
« Ganto war-benn tri deiz me a hello staga ;
 Da hortoz, debrom da genta
Kordenn ar wareg-mañ, greet eo bet, me 'oar vad,
Gand eur vouzellenn oan, dioh ar c'hwez eo anad. »
Hag ar bleiz da gregi, da zacha endra 'hell,
 Hag ar wareg o tizantell
Da stlepel ahano paotr ar bouzellou ein
Toullgovet treuz-didreuz, maro-mik war e gein.

*Dond a ran d'am lavar : bezit perhenn ho tra !
Setu eun den, eur bleiz lazetao-daou ama' :
 Unan, dre hoantaad kaoud re,
 Ha dre veza piz, egile.*

⁵⁴ darhay : derhel.

AR MARO HAG AN DEN KOZ TOHOR

*An disponta rag ar maro
Eo ar gwella kristen a zo.*

An ankou, kaer en-deus, ne gav gand an den fur
An dro d'her paka vak.
Ar fur war-he atao, ha greet gantañ e bak
Atao zo krog er stur,
Dre m'en-deus a-bell 'zo en em gelennet mad,
Eo red dezañ mervel abred pe ziwevad.
N'eus mare diou mare, bepred ema 'n amzer
Da vond diwar ar bed : hirio, warhoaz, e-verr.
Ganti 'oar krog-diskrog : evel an dour a red,
Ar vuhez deiz ha noz a dremen hed-a-hed,
Hag a gav, en eun taol, ar mor don d'he beuzi.
Eul lezenn eo d'an oll, red eo plega dezi,
Mab tiern, evel mab tieg, ar bugel, an tad-koz
A rank dastum o stal, ober o lamm er foz
Pa sko ar morzol braz war boull o halonou.
Skuba er-mêz 'zo red, A ! you ! A ! you ! A ! you !
N'eus forz pe oad or-beus, pe vadou, pe gened,
Kaer or-bezo bale, mond d'ar penn all ar bed,
Oh on heul e peb leh e vezo ar maro ;
Karrigell an ankou gand rod ar bed a dro.
E falh 'zo war or penn, gwech a-zindan on troad ;
Koulz a-gleiz hag a-zehou e touz ar geot er prad.
Eur falher dispar eo, ne baouezo biken,
Endra 'vezo an heol o para war an den.
Beteg an diweza oll e vezim stropet,
Piou 'zo n'her goar ervad ? Kaer a zo lavared,
Evelato an den a laosk, dre e ridell,
E skiant a-hreunennou da vond gand an avel.

Eun den tohor ha kant vloaziad
En eur glemm doaniuz war e stal,
Lavare d'ar maro ree dezañ re abred,
Heb beza war e du, mond er-mêz euz ar bed.
« Re ziwevad, 'mezañ, ez on bet kelennet ;
Hag-eñ zo leal mervel ker buan ha lavaret ?
Gortozit c'hoaz, mar plij, ma teuy va gwreg ganenn :
Va mab a zo yaouank, gedit ma vezo den ;
Roit din amzer da zevel
Talbenn va zi a-raog mervel.
Hag a êr 'zo warnoh, ankou ken didruez ! »
« Paotr koz, eme hemañ, arabad ho-pe souez !
Klemm a rit heb abeg e teuan re abred ;
Ha n'ho-peus-hu kant vloaz ? Kavite din-me, m'ho-ped,
Eun all war-dro amañ 'zo ker koz ha ma'z oh ?
Kavite din, a-bell bro, daou zen a ve kosoh ?

A-raog dond, eme-c'hwi ; me a dlee ho kelenn,
Ho lezel eur pennad da starda hoh hordenn,
Da reñka mad ho stal, dre skrid ha war baper,
Da beurzevel ho ti, da rei gwreg d'ho pennher.
Ha ne oa eur gelenn, pa'z ee e-biou deoh
Ar skiant hag ar spered, pa ne oah evid loh,
Pa n'ho-poa mui a vlaz, pa ne gleveh berad,
Oh sklêrijenn an deiz p'oa dall ho taoulagad,
Pa oa pep tra 'vidoh evel na vijent ket,
Pa oa ho karr, ho cheo⁵⁵ dre ar rolleh chalet,
Pa oa an heol laouen eet diwar ho treuzou,
Pa n'ho-poa perz er bed, na perz en ho madou,
Ha ne oa, lavarit, ha ne oa eur gentel
E tostae ar mare, an amzer da vervel ?

Gwelt ho-peus ho mignoned,
Dran maro, darn tohor, darn all gand ar hleñved,
Evid diskouez deoh eo, e daou pe e tri ger,
Ez oh bet kelennet hag ho-peus bet amzer.
Ganen bremañ, paotr koz, e rankit dond diohtu ! »
Ne lavare ket gaou : peb den, deut d'an oad-se,
Dioh taol fest ar bed-mañ mond laouen a dlefe,
'N eur drugarekaad ha greet e bakadenn ;
Rag pegeid e heller, o tenna 'n neudenn,
Dale c'hoaz d'he serri ? – « Perag 'ta klemm, den koz ,
Gwelit ar re yaouank, war vale deiz ha noz
O vond hag o kerzed, o redeg da beb bro
Da glask enor, madou heb aon rag ar maro.
Ar re-mañ 'zo diskiant, ha n'oh outo heñvel ?
Evelto, 'vel an oll, allaz ! red eo mervel. »

*O kleved va frezeg, arabad e ve poan !
An den a-zioh e vez a varv gand muia doan.
Mervel, mervel 'zo kriz, pa ne hell an ene,
Eet dre ar muzellou, dond er horv adarre.*

⁵⁵ cheo : ?

AL LEON, AR BLEIZ HAG AL LOUARN

Eul leon asik, isil, dre ma oa koz-meurbed
A felle dezañ kaoud louzou oh ar gozni.
Pa gomz eur roue bennag, ne dalv netra deom-ni
 Klask digarez ebed,
Na lavared dezañ ez eo dreist or galloud.
Eur perz fall e ve deom klask stourm oh eur seurt maout.
Ar roue-mañ a halvas e-touez peb rumm loened
Louzaouerien e-leiz, anvet medisined,
A bep seurt anezo : ha re vad ha re fall.
Ar re-mañ a oa stank, rouez 'oa ar re all.
Setu o tond d'e gaoud euz a bep korn ar vro
Loened medisined, gand o louzou 'r maro.
Ganto n'edo al louarn, emichañs, dre 'n abeg
Ne gare ar re vraz ha ne oa ket losteg.
Mad ar stal : Gwillou 'r bleiz, e douchenn atao lemm,
Flatrer ha fistouler, o kaoud an dro, a flemm.
Dispenn 'ra e vignon a zo chomet er gêr⁵⁶
Da gousked, emezañ, goude debri eur yar.
« Pa vez bouroun e gov, ne ra forz euz a zen. »
« Euz a zen ? eme 'l leon ; mad ! mad ! bremañ zouden
Ra vo c'hwezet an tan warnañ, ma ne deu ket ! »
Dond a ra diwar herr, hag o veza klevet
Edo ar bleiz yudaz oh ober e voutou :
« Aon am-beus, emezañ, n'ho-pet klevet, aotrou,
 Gevier diwar va fenn
 Evidoh pa beden,
Ha na ven ket e gaou dirazoh tamallet ?
N'edon ket gand ar re all, pa'z int deut d'ho kweled.
 Eet 'oan, pell dioh ama'
 'Vidoh, aotrou, da bardona.
 Em zroiou-pell em-beus komzet
 Oh tud gouizieg ha fur-meurbed.
Laret em-beus dezo ho-poa eur gwall stropad,
Edoh war an diskar. » - « Setu neuze, avad,
Eme an desketa, petra 'zo da ober :
O veza ma'z eo koz, en-deus ezomm tommder
Da nevezi e wad, da zond kreñv ha seder.
Lakit warnañ diohtu krohenn eur bleiz kignet,
Gwad hag all, tomm bero, ar henta 'vo kavet.
Da barea dioh kozni eo eul louzou dispar,
Eme 'r medisined, ar brasa war an douar.
Setu amañ Laouig a zo mad e grohenn
D'ho kolei kil-ha-troad, evel eur zoudanenn. »
 Kelenn al louarn 'oe kavet mad :
 Ar bleiz war e livenn lakaet,
 A oe raktal diskrohennet,

⁵⁶ er gêr : "êr gear" er skrid orin.

Goude freuzet ha dispennet.
Gand e gig al leon a goanias,
Gand e grohenn en em holoas.

Setu, tostennerien, penaoz 'vezit paket !
O floura ar re vraz, n'ankounac'hait biken
An droug a rit d'eun all, el leh ma n'ema ket
Evid en em zivenn,
An droug-se warnoh-hu a zilammo eun deiz ;
C'hoarvezoud 'ray ganeoh ker gwaz ha gand ar bleiz.

*An teod labenn aliez d'e dro a vez flemmet,
Pa ne vez dispennet.
Gwella 'zo eo tevel
Ha lezel ar gevier da vond gand an avel.*

AL LABOUS TIZET GAND EUR BIR

Tizet en e galon gand eur bir askelleg,
Eul labous o ouela war e stad truezuz,
Dre ma wasae dezañ, a lavare doaniuz :
« Ha red eo e vem-ni euz or maro kirieg !
Tud kriz, tenna a rit, euz pluñv on diouaskell,
Peadra d'ol lakaad diwar-nij da vervel.
Arabad ober goap, gouenn fall ha didruez,
Evel ganeom-ni, ganeoh e c'hoarvez. »

*E-touez bugale 'n dud, an hanter, pe war-dro,
Da ganna 'n hanter all treujou keuneud a ro ;
En-dro dezo 'eus stignet droug.
'Pad ma vo daou zen beo, unan 'vo boued ar groug.*

AR GIEZ-RED HAG HE MIGNONEZ

*Pa rooh, mignon e vezoh,
Den fall avad, pa houlennoh.*

Eur giez-red a oa tostig da gelina ;
Ne ouie e pe leh dizamma he hovad.
Pedi ker brao a ra eur vignonez he-doa,
Ma ro houmañ he loh dezi d'ober torad,
 Gand ma'z aio er-mêz,
 Pa vezo eet war-vêz.

Ar giez a ya e-barz, - gortoz a ra he zro ;
Laoskad 'ra warni : eneb neuze a zistro.
 Ar vamm-giez a houlenn outi
Penzeg deveziad all da chom c'hoaz en he zi ;
 « Rag, eemzi, va bugale
 Yaouank-flamm ne ouzont bale. »

Evid lavared berr, bez' he-doe he goulen.
An amzer, deiz-ha-deiz, a nij war-zu tremen ;
 Deut eo an eil mare.
 Ar berhenn adarre

A zistro da houlen he zoull, he zi, he hamb.
Neuze ar goz vamm-giez, gand he zeod lemm ha lampr,
 A lavar distagell :
 « Bremañ ahann ni yel,
 Mar doh evid or has er-mêz. »
 Dent he zorad ne oant dent lêz.

*Roit eun dra d'ar re fall, goude, keuz ho-pezo
 Evid kaoud ho tra diganto,
 E vezo red c'hoari ar vaz,
Harzal ha kregi du, diskolpa evel chas.
 List' o da vond dreist ho treuzou
Hag e vezo 'r peuri berr abred d'ho kenou.*

AL LABOUS BIHAN HAG AN DEN

D'an aotrou G.-E .-C. Malmanch, skoaz-merer.

« Deus, labousig, em haoued wenn,
Labousig koant a nij laouen,
Deus da zebri greun, kouign ha mel !
Ar bleuñv 'zo e liou da askell
A vezo da wele, da neiz.
Deus 'ta ! Hep paouez 'hed an deiz
'Helli kana, kousked en noz :
Labousig koant, me da hortoz. »
Al labous fur neuze d'an den
A lavaras : « Gwell eo ganen
Nijal, kana dre ar hoajou,
Kousked a-zindan an deliou,
Selled en Neñv oh ar stered
Bihan 'veldon ha kaer ar bed. »

*Gwell eo frankiz d'an diouaskell
Evid eur gaoued leun a vel.
Bugale, tud diwar ar mêz,
Setu lavar al labous kêz,
Al labousig n'en-deus netra
Nemed e askell da nija',
Nemed e gan da veuli Doue,
Nemed e galon, e ene
Da gared e vamm hag e dad,
Kement tra 'zo, kement 'zo mad ;
D'ho kared-c'hwi, bugaleigou,
Êlez war barlenn ho mammou.
Ho mammou keiz, petra 'rafent
Ho tiouered-c'hwi ma rankfent ?
Mervel, siwaz ! gand keuz ha doan
War-lerh ar vugale vihan
O-deus ganet, o-deus maget,
Ha diganto a ve lamet.
Petra 'rafeh-c'hwi hoh-unan,
Bugale, ma kollfeh ho mamm ?
Diouto pell-pell ma veh kaset,
Ha gand tud kriz ma veh stlapet
En eun toull don hep sklêrijenn,
Heb na ve den en ho kichenn ?
Ar pezh a ve greet d'ho mammou
Deoh ivez, bugaleigou,
An dra-ze 'rit d'al laboused
A vez ganeoh dineizet,
Ha lakaet e kaouedou,
Da vervel gand naon ha gand riou.
An dra-ze 'rit ha ne reoh ken,*

*Goude klevet mad va helenn :
« Gand den ebed ne vez karet
Bugale fall an droug-spered.
An droug a reom d'ar re vihan
A gouez war or penn on-unan.
E gwirionez, Doue a zo leal,
Ne zegas mad d'ar re fall ;
Biskoaz digastiz ne lezas
Nag ar muntre, hag ar yudas.
Yud ar bugel, muntre an den
'Gar ober poan d'eur gelienenn
Diwar c'hoarzin, diwar c'hoari.
Hounnez da zen n'eo kevridi ;
Rag peb labous, gouezit ervad,
Evid eun dra bennag 'zo greet'⁵⁷.
Evelдох, en-deus gourhemenn
Da vired er bed penn-da-benn.
Ar gourhemenn-ze, bugale,
Ober vad an eil d'egile,
A vez torret, o tineizia
Labousedigou greet da veva,
Greet da gared ha da vired
Na ve debret gand ar preñved
Ar greun a ra bara deoh.
Hiviziken 'ta, gand a reoh,
List' anezo, pa'z int laouen,
Da gana kaer o hanaouenn !
Bugale, tud, list' anezo,
An Aotrou-Doue ho pennigo ! »*

⁵⁷ greet : “great“ er skrid orin.

AR HI HAG AR HONIKL ⁵⁸

D'an tiern L.-LUSIAN B...

Sezar, eur hi maill ha brudet,
Besk e lost ha rok e galon,
A oa lammet en e zav sonn
Tost d'eur honikl yaouank, hag outañ o selled :
« Din-me out », emezañ, e gurun o hourdrouz,
Ken a grenas en-dro al labousigou keiz.
« Me eo Sezar, na deh rag bleiz ;
Ganen-me n'eus ket a hlabous ;
Anavezet on e pep bro. »
Ar honikl, pa glev e ano,
Lavar-eñ *in manus*⁵⁹, a laka e ene,
En eur ouela, 'tre daouarn Doue.
Goulenn a ra, en eur greña :
« Aotrou ar Hi, mestr ar vro-ma',
M'en em roan deoh, petra a reot-hu din ? »
« Da laza 'rin ! »
« Ha mar tehan ? « - « Ne di ket pell,
Hag abred e ranki mervel ! »
« Petra, eme 'r honikl, n'eus forz penaoz, bepred
Koll va buhez a zo din red ?
Mervel evid mervel, tehed 'zo gwell ganen. »
Ha dreist ar hleuz diohtu ar honikl a lamm krenn.
Piou 'damallfe 'nezañ ? Ne gredan, den ebed.
Raktal ma oe gwelet
O vond kuit, o tehed,
Ar chaseer warnañ a viz eeun hag a denn ;
Hag ar honikl d'ar red, ha Sezar oh torgenn.
« Ahanta ! va holen, ha n'en-doa ket greet mad ? »

*Lakit ho poan da labourad
Hag an Aotrou-Doue ho skoazio,
Petar bennag a hoarvezo.*

⁵⁸ AR HI HAG AR HONIKL :(Notenn e galleg gand an oberour) : Cette fable est une traduction libre de celle *Du Chien et du Lapin*, composée, dit-on, par Napoléon 1er, pendant son séjour à l'école militaire de Brienne. Elle a paru, en français, pour la première fois dans le *Journal des Villes et des Campagnes*, le samedi 8 février 1851.

⁵⁹ *in manus* : eur bedenn evid en eme rbedi da Zoue.

AR WENANENN HAG AR GELIENENN

Da vignon ar vugale, an Aotrou A. Troude.

Savet abred, eur wenanenn
A zistroe d'he hest laouen
Gand eur beh mel he-doa kavet,
Dre ar prajou war gant boked.
Ganti en em gav 'r gelienenn,
A lavar dezi : « Pennzodenn !
Atao emañ o labourad
Heb ne deu dit netra a vad.
Perag poania, evel a rez,
'Vid eur rouanez didalvez ?
Mar karfes heulia va helenn
Ha labourad 'vidout hepken,
Neuze ne ve kollet da boan. »
« A gav dit, koz trabell vuhan »,
A lavaras ar wenanenn ;
« Ha petra 'dalv, me her goulenn,
Al labour n'eo greet 'vid an oll ?
'Vel da gomzou ez a da goll. »

*E Breiz-Izel, e Breiz or bro,
Ez eus koar ha mel tro-dro,
Koar ha mel deuz ar re wella
Ne vent kollet, evel brema',
Mar karfe 'n dud, 'vel ar gwenan,
En em voda oll a-unan
Da labourad ar brezoneg.
Breiziz, gwir vreudeur galoneg,
Mougom an droug dre ober mad,
En em skignom oll e pep prad
Da gutuill bleuñv, ar re gaerra,
D'ober eul labour ar gwella,
D'ober da Vreiz kant kurunenn,
Ha pa ve fuh ar hoz kelien !*

AR HAZ EET DA LEAN

D'am breur H. M., B...

Er Sao-Heol ema 'r brud (peb bro he-deus marvailhou),
E oe gwechall eur raz skuiz o veva er bed.
'Vid beza, emezañ, didrouz, dioh an oll draou,
Ez eas d'en em denna 'n dorzvara vraz ed.
Al leh-se, en distro, a oa frank ha ledan ;
Tro-war-dro ne chome nemetañ e-unan.
Ol lean 'vevas eno, evel gwechall ar zent.
Kement e labouras gand e deod hag e zent,
M'en-devoe 'barz nemeur, evid en em vaga,
Ar pezh en-doa ezomm : minvig ha krenn-bara.
Kov a zavas outañ : Doue a ro e vadou,

A-vozadou,

D'ar re o-deveus roet dezañ o halonou.

Eun deiz da gaoud ar raz santel

E teuas, a-berz pobl ar razed,

Kannaded,

Da laavred dezañ e oa savet brezel
Gand ar hizier hag i : 'oant deut, en eur dremen,
Da houlenn digantañ eun draig en aluzenn.

« Mond a reent, emezo,

Da glask pell ahano

Razed all d'o harpa a-eneb ar hizier,
Kêr-Raz a oa kelhiet ; heb gwenneg na diner
'Oa bet red dezo mond, ker braz 'oa an dienez.
Ne houlennent kalz tra ; war-benn daou, tri devez,
Gand an arme razed i a vije distro

D'o bro. »

« Va mignoned, eme al lean,
Gand traou an douar, pell 'zo, me n'emaon mui e poan.
Ouhpenn, penaoz eur raz, 'zo ker paour ha ma'z on,
A ve evid ober deoh-hu eru vad bennag ?

Dioh ar bed me a zo distag.

'Velato e pedin, euz a-greiz va halon,
'Vid ma teuy an neñv da harpa ahanoh

Ha da rei deoh ar peoh... »

O veza komzet evel-se,

Ar zant a brenn e zor neuze.

Oh piou, me her goulenn, eo ar raz-mañ heñvel ?

Oh kalz a dud, siwaz ! n'em-eus karg da eñvel :

Ouzin-me, ouzoh-hu hag ivez oh peb den

Ne ro an aluzenn,

Pa wel e toull e zor, o hlaouri gand an naon,

Ar paour-kêz reuzeudig.

Dond a raio ho tro, diwallit, pinvidig !

Da hortoz me 'lavar : Kalon vên en ho kreiz,

Kristen oh, ha den kriz.

Pedi, pedi 'zo red ; mond euz ar bed 'zo mad,
Ha gwelloh, a gav din, maga paour, emzivad.

Ar henta lavaras mouga ar baourentez,
Mired oh ar beorien da ziskouez o lorgnez,
Hag eñ a oa manah, ha roet en-doa d'ar paour
Kement vad en-devoa : e leve hag e aour ?
Ha dre garantez eo e komze an den-ze ?
Kredet neb a garo !... Mez dezañ pa wele
Eun den kêz reuzeudig o houlenñ peadra
Da holei e grohenn, da gaoud eun tamm bara
Ha lavared a ree dezañ e toull e zor :
« Deut, mignon, 'tal an tan, deut afo er goudor !
Deut da zebri eun tamm, pell a zo ho-peus naon,
Ar pezh a zo em zi a-greiz va halon ! »
Pe ma ne roe netra, eur ger mad euz or bro ?
« N'en em zaleit, paour-kêz, eur wech all ho-pezo ! »
Nann ! nann ! ne oa Breizad, hennez ne oa kristen.
Ar henta gavas diêz, skoaz-oh-skoaz gand peorien,
Bale dindan an neñv, oh an heol benniget.
An heol 'zo lagad Doue ha ne rafe tro 'r bed,
Ma n'en-divije bet pell 'zo ar gourhemenn
Da strinka 'vid an oll tommder ha sklêrijenn.
Tommder ar garantez ne zell oh den, na tra,
Oh pinvidig na paour, oh brasa, bihanna.
Dezi om heñvel oll : hag al laouenanig,
Ho preur-c'hwi, peorien geiz ; dister ha bihanig,
'Zo kement dirazi ha roue brasa ar bed ;
Eñ ha c'hwi 'zo gand Doue gwelloh zoken karet,
N'e' ket Doue diwarnoh a droy e benn gand mez,
Diouzoh-hu birviken na day e garantez,
E garantez a bad evel e sklêrijenn.
Pegoulz e teuy a-benn euz a galon an den,
Da ziskouez d'e spered, gand traou ar bed-mañ dall,
Ne deo ket an amzer bremañ evel gwechall ?
Gwechall e oa peorien, evel a zo brema',
Hag ivez kalonou hag a gare ranna
Kement tra o-devoa, madou ha karantez,
Gand o breudeur doaniet, peorien en dienez.
Bremañ ni or-beus mez, ha marteze doñjer,
Pa welom ar re baour o tond war-zu or hêr.
Evid o has en-dro, kenta ha ma hellim,
Ni, tud vad, kristenien, dezo petra a roim ?
Diner merglet, peñsel, askorn pe vara loued,
Traou na brizfe koz-chas c'hwesa evid o boued.
Al loened a laosker da beuri dre 'r mêziou,
Al laboused a nij dre hent kaer an neñvou,
Hag ar paour, eñ hepken, a vo miret outañ

Da vale dre ar vro, en amzer 'zo bremañ ?
Dond a ray eun amzer (daoust ha petra 'virfe ?)
Ma vo torret o fenn ouz koz tud ar seurt-se.
Kaer a zo lavared ; ni ne dalvezom ket,
Ni 'zo o bugale, on tadou koz 'zo bet.
Ha war ol lerh, siwaz ! or bugale, d'o zro,
O weled petra 'reom, falloh c'hoaz a vezo.

Da neb en-deus ezomm, room an aluzenn ;
Diskouezom, evel Doue, e karom ar beorien ;
Pe mar n'or-beus netra, laoskom da vihanna
E gi gand ar hêz dall n'en-deus dorn d'e rena,
E flah gand an den koz da vale dre ar vro,
Da vond, harpet warni, dre al leh ma karo !
Pe zroug a zo eno ? Daoust ha fall eo diskouez
Eo mezuz en oad-mañ oh ar paour kaoud truez ?

*Pedi, pedi 'zo red ; mond euz ar bed 'zo mad,
Ha gwelloh, kalz gwelloh, maga paour, emzivad !*

AL LOMMIG DOUR-MOR

D'an aotrou Charlez a Vro-Hall

E goueled ar mor don eul lommig dour beuzet
A lavare o vond : « Ne don netra er bed !
Perag, Doue galloudeg, c'hwi a dro ar rod vraz,
Perag ho-peus-hu greet euz ahanon, siwaz ! »
Er mare ma komze, eun istrenn a zigor
Hag a ev en he hreiz ar veradennig vor.
Dond da galedi 'ra, da veza mên perkez.

Evel-se e c'hoarvez :

*Pa stok dorn Doue en den, a zo an disterra,
E strink diwar e dal eul lugern ar gaerra.*

Netra, netra er bed gand Doue ne da da goll :
Eul lomm dour er mor braz, war an douar eur yeotenn
A zo a-zirazañ ker kaer evel an heol.
Evid kaoud anezo n'en-deus neemd astenn
E vreh heb lared ger, hag e teu pep unan.
Gouzodu a reont ervad, kerkoulz braz ha bihan,
Evid petra int greet, piou 'zo o hourhemenn ?
Ha perag 'ta neuze eo disheñvel an den ?
Kaset gand e galon ha deut dall e spered,
E skiant a zo ken teo, m'en-deus beh o weled
Evid piou ez eo greet, hag e tle e ene
Mond, dre istrenn e gorv, da vên perlez en Neñv⁶⁰.

⁶⁰ Neñv : bet skrivet "Ee" er skrid orin.

PETRA ‘DALV AN DESKADUREZ

D’an aotrou Mairiès, leortieg

Gwell eo deski mabig bihan

Eged datsum madou dezañ.

(Sant Hervé – Leg. celt., de M. de La Villemarqué).

En eur vro bell, ‘tre daou vourhiz
Gwechall-goz e savas diviz.
Unan a oa desket ha paour,
An eil azen, ha dezañ aour.
Hemañ evelato a oa don en e benn
Ne oa ket egile netra en e gichenn.
War e veno, fur ne vije
Dreist hennez neb n’hen enorje.
Nemed an dud diskiant ne enoront danvez ;
E yalh ar pinvidig n’ema ket ar furnez.
Ar pinvidig ‘lare aliez
D’an hini en-doa gouiziegez :
« C’hwi a gav deoh, me ‘gred, ez oh eun ozah mad,
Hag e talher ahanoh stad ?
Lavarit din eta, ped gwech, ‘hed ar zizun,
Diwar bara ha dour ez eo rankoud deoh yun,
E-pad ma vez ganen bemdez Ivon pe Baol
O kefesta laouen, o tebri oh va zaol ?
Ha petra ‘dalv d’ho seurt beza atao o lenn ?
Evidi-se n’oh lartoh, n’eo flourroh bleo ho penn !
Atao oh lojet tost da neiz filip an doenn ;
Gwisket e miz kerzu, evel e miz even ;
En hañv evel er goañv c’hwi a zo hoh-unan,
Ho skeud, ho mevel braz hag ho mevel bihan.
Petra ‘dalv eun den ezommeg,
Pa n’eo evid dispign gweneg ?
‘Mesk ar re n’heller diouered
Ne deus⁶¹ hini, hini ebed
Par d’ar re-ze hepken a strink diouto madou,
Aour hag arhant a-vozadou.
Evel-se eo a ran : me, evidi ober mad,
A ro da labourad
Da beb micherour ‘zo : da baotr ar rokedenn,
Hag, e-touez kalz re all, deoh-hu, skrivagnerien,
A laka koz skridou war ano ar re vraz. »
Grig, grig ne lavaras
An den desket,
Evid kleved
Kemend-all a gomzou n’o-doa na lost na penn.
Brezel a zigoras ha, gwelloc’h evid den,

⁶¹ Ne deus : n’ez eus

E tiskouezas anad eo an deskadurez
Talvoudusoh evid danvez.
Ar gêr m'edont e-barz, dre nerz 'oe kemeret.
O-daou ez ejont kuit : hennez ne oa desket,
Disprizet gand an oll, en dienez vrasa,
Ne gavas e neb leh dor zigor, tamm bara.
Egile all avad
E peb bro, gand an dud, 'oe degemeret mad.
Hag evel-se, heb diviz all,
'Oe etrezo barnet ar stal.

*Euz an deskadurez
'Teu eürusted, furnez ;
Ha diwar ar madou,
Anez skiant, kalz poaniou.*

*List' da lavared tud diskiant,
Deskadurez a dalv arhant.*

AL LOGODENN EUZ A GÊR HAG AL LOGODENN DIWAR AR MÊZ

D'am diou hoar J. ha M. M...

*Kasit, Breiziz, er-mêz ho ti
Boaziou fall ha nevezenti.*

Hervez ma welan skrivet sklêr,
Eul logodenn, ganet e kêr,
A yeas eun deiz kuit euz he zi
Da hoari war ar mêz, emezi.
En eur hoad braz en em gavas.
Eno, an noz a dremenat
Gand eul logodenn euz ar vro,
Logodenn fur ma oa war-dro,
A oa chomet sioul en he hêr⁶²
Da zebri he boued, tomm pe glouar.
Logodenn gêr 'houl' diganti
Ha n'he-devoa tamm da zebri ?
« Eo da, e feiz ! eme eben,
Hag a galon vad diganen,
Ar pezh am-beus az-po fonnuz.
Daoust ha te ne vez' ket figuz ? »
« Tamm 'bed ! nemed gwechouigou,
Da vorlajez hag en dîchaou⁶³,
Neuze, da gaoud da lipouza,
Ne gavan mad an dra wella.
Evid hirio, dre m'am-beus naon,
Gwella 've din eo eun dra fonn. »
Logodenn gêr, debret he hoan,
'Ya da gousked goude diboan,
Ha daoust ma oa plouz da lojeiz,
Pa zihunas, 'oa pell an deiz.
Setu-hi bremañ war ar mêz
Degemeret mad, en he êz ;
N'oa e neb leh 'vid beza gwell.
Evelato, ne chomas pell ;
Lared a reas d'he mignonez :
« Ebat eo va doare ganez,
Ha koulskoude gwell eo va zi ;
Deus ganen, eüruz e vezi.
Ne deo eno evel ama',
Ar pezh az-peus ne deo netra.
Eno, te a yel da gousked
War ar pluñv kuñv, en eur holhed ;
Lojet 'vezi en eul lez kaer

⁶² he hêr : bet skrivet "he c'hear" er skrid orin.

⁶³ en dîchaou : ?

'Zo da eur roue pe da eul laer,
E solierou goloet a-bez
Gand limestra euz an Indez.
E-skoaz va hêr, heb lared gaou,
Da di, mignonez, 'zo eur hraou.
Eno, ohpenn pinvidigez,
Az-pezo traou, traou mad bemdez ;
Deus 'ta ganen hag e weli
Pe gemm 'zo etre on daou di. »
Al logodenn dieg, gounezet,
A yeas ganti. – En em gavet,
Logodenn gêr he has raktal
D'ar gegin, d'ar zolier, d'ar zal,
Leun a vadigou, a vleud flour,
Traou mad distaill n'en-deus ar paour.
Staga a reont, 'maint o tebri,
Pa wigour 'n nor o tigeri.
Logodenn gêr e daou lamm-krenn
'Zo en he zoull ; e leh eben,
Ne ouie eno an ardemez,
A skrab, a dro leun a enkreuz.
Pa zistrojont euz a gêr-guz,
Logodenn gêr, na oa figuz,
'Stag adarre ; - war-lerh, eben
A zo losteg gand he zersienn.
He mignonez oh he gweled
O krena, o veza nehet,
A houlennas dre garantez :
« Petra 'zo o c'hoari ganez ? »
« Strafuillet on gand ker braz aon
Ma'z eo din torret krenn va naon ;
Keuz am-beus d'az peza kredet
Hag amañ da veza deuet.
Ar pezh 'oa mad a lavares,
Ar pezh a oa fall a nahes,
Ha koulskoude te da-unan
A skrab ivez, 'vel a welan,
A-raog an dud hag ar hizier,
Stankoh amañ evid em hêr.
Gwelloh eo beza war ar mêz
En eun toull fall hag en e êz,
Eged beza e ti rouanez,
O krena atao gand enkreuz. »

*Ar marvaill-mañ 'dlefe deski
Ez eo gwelloh da bep hini
Chom e peoh en e di bihan
El leh m'ema eüruz, diboan,
Eged beza e-kreiz anken
En eur maner 'zo d'an estren.*

*Ne deo ket e tiez ar re all
E vever êz, e varver leal.
Al logodenn diwar ar mêz
'Zo skwer d'ar re ne dint ket êz,
Ne dint ket êz war ar mêziou,
Da chom heb dond war-dro 'r hêriou,
Da ziskouez ez int tud diskiant,
O kaoud o-devezo arhant,
Dillad kaer ha boued da veva
Evid trei ar vein da zeha.
N'e' ket en amzer-mañ e kouez
An aour euz a vleñchou ar gwez !
En eur dehed a-raog an naon
Heb labourad, int digalon ;
Tud didalvez ha tud diroll
A ya ganto bemdez da goll
Feiz o zadou hag o furnez.
Goude dodn da veza lorgnez,
Mez ar vro ha gouli ar bed,
Gand o gwall reverzi nehet,
Ez eont, sammet a dorfejou,
Da vreina er vah oh 'r hefiou⁶⁴.
Gand al logodenn eo deski
Distrei d'or bro, chom en on ti
Da veva, 'vel o-deus bevet
On tadou koz 'zo er vered ;
Da gas d'o haoud or relegou,
Hag on ene d'an Neñvou.*

⁶⁴ er vah oh 'r hefiou : ?

AR BOUHED HAG AR GAORIGED

Ar gaoriged a houlenas
Kaoud baro hir, 'vel ar bouhed ;
Hag o goulenn d'ar re-ze bet,
Ar re-mañ oh Doue a glemmas,
O lavared : « N'eus mui a gemm
'Tre ar re vad hag ar re fall. »
« Bouhed flêriuz ! Perag tamall,
Perag ouizn-me dond da glemm,
War zigarez n'am-beus roet
D'ar gaoriged ivez baro ?
Kaoud baro bouh 'zo divalo
Oh groñj pennou a zo divoued ;
Eur vez int d'ar re o dougen,
Anez kaodu skiant, furnez, chemed.
N'e' ket dioh baro ar spered,
Nag ar vaouez dioh he lostenn.
Ar falla loen a zo reuneg,
Hag en oad-mañ kalz a wragez
«'Zo red dezo derhel bragez,
Dre gaoud ezeh 'zo re varveg. »

N'e' ket eur gaou ; gwazed a zo
Ne dint netra nemed lastez,
Koz marmouzien, tammou lakez,
Spont an dud vad ha mez ar vro.
Ficha baro 'reont en avel,
En eur gredi o-deus kalon,
Ha ne ve evito Samson
Gand e vleo hir evid herzel.
Sellit piz, diwallit, paotred,
Dalila n'e' ket maro c'hoaz.
O c'hoari kas ar fall er-mêz⁶⁵,
Ganti abred e vioh teurket.
Ar wreg a yel er penn kenta,
Ha c'hwi war-lerh, panezien,
Sonn ho kribell, 'vel killeien,
A vo klevet c'hoaz o kana.
E leh kana, ruzia 'dlefeh ;
Ar wreg dinerz, mad ha tener
Ha kaloneg e peb amzer
A labour a-nerz he divreh ;
Poania a ra en noz, en deiz,
Evidoh, 'vid he bugale,
Hag he harantez, war vale,
Ne baouez da bedi gand feiz,
Evid ma troy da vad ar bed,

⁶⁵ er-mêz : bet skrivet "er-meaz" er skrid orin.

Ma teuy kalon, skiant d'he fried,
E-leh brabañs, lorch ha foug
M'en-devezo doujañs Doue,
Ma talho mad d'ar gourhemenn,
Pa n'en-defe ket eur varvenn !

*Ma pehas ar wreg da genta,
D'he fried ma rankas plega,
Abaoe, dre he harantez,
Ne zell oh poan nag oh enkreuz
Abaoe, gand nerz he halon,
Evel ar mor ledan ha don,
Ar bed a zo ganti lohet
Hag he fehed kant gwech gwalhet.
Perag an den n'ef-hen⁶⁶ ket leal ?
Goude rebech, goude tamall,
Perag ne veul gand gwirionez
Ar pezh a zo mad er vaouez ?
Fazi ar wreg a vez kavet,
Ar vad a ra a vez nahet.
Tamall gwragez a zo ebat,
Diêz eo evelto ober ar mad.
Gwell ober mad 'vid kaoud baro
Bezef droug en den a garo !*

⁶⁶ : skrivet evel-se er skrid orin ? Marteze ; ne dafé , Ne vefe ?

AN HOUAD BIHAN HAG AR GIEZ

D'an Itron L.-A^{te} Penquer

Et mon cœur est rempli d'adoration pure,
Pour celui qui créa, dans l'humaine nature,
Cet amour surhumain da la mère à l'enfant.
Amour immaculé, prêt pour le sacrifice !
Amour acceptant tout : croix, souffrance, calice !
Amour toujours esclave... et toujours triomphant !
Mme A^{te} Penquer (*Révélation poétiques*)

Eun houad a oa, yaouankig-flamm,
E-touez ar yer o klask e vamm.
Krial a ree ma oa eun druez !
« Paour-kêz houadig, eme eur giez,
A oa gand he chas o tremen,
Da vamm 'zo a-hont war al lenn
Oh da hortoz, ha te ama' . »
« War al len a-hont, va mamm n'ema.
Va mamm a zo eur yar wenn-kann,
Eur yar 'zo mad, mar deus unan. »
« Gand eun houadez out bet dozvet ! »
« N'e' ket eur yar 'deus va goret ?
Koulskoude, n'e' ket eun houadez,
Ar yar 'zo en-dro din bemdez. »
« Da vamm, eur yar ? Diod out avad,
Euz a vi yar ne deu ket houad. »
« Ne ouzon a be vi 'teuan,
An houadez ne anavezan,
Ahanon ne ra van ebed.
Ar yar avad a ro din boued,
Ar yar d'an dour a deu ganen
Hag e peb leh 'zo oh va ren,
Oh va diwall, gand heh askell,
Dioh ar riou ha dioh ar sparfell.
Kaer ho-pe 'ta din lavared,
Gand ar yar, pa na ven ganet,
Ar yar am har a zo va mamm,
Peleh ema ? Hi a glaskan ! »

*Euz a vi yar ne deu ket houad,
Hag evelkent e tro ar gwad ;
Euz a ouenn vad e teu gouenn fall.
Ar vugale gand mammou all,
Gand mammou n'o-deus o ganet,
Karantez o zud ne zenont ket,
Ar vamm ne gar na merh na mab,
Hag ar bugel na mamm, na tad.
Evel-ze eo ez a da goll
Ar garantez dre ar bed oll,*

Ha, gand karantez ar galon,
E kouez peb vad en eur mor don
Ne zislonko, gand an amzer,
Nemed peñse dioh ar reier,
Nemed kleñved divronn estren,
Nemed aliez danvez gwall den,
Danvez gwreg fall, danvez muntre
Digand magerez deut d'ar gêr.
Da hortoz, 'ma en e gavell
Ar bugel oh e gerent heñvel.
Gwelet e vo diwezatoh,
Pa deuy lano ar mor da loh.
Evel-se ez eo bet kollet
Darn tiadou tudjentiled,
Tudjentiled ha rouanez
Kouezet maner kaer ha furnez,
Dre ma kredent ne oa deread
D'eru vamm itron beza mamm vad,
Maga he mab, he merh vihan,
Koll he gened, kaoud re a boan,
Beza evel eru vamm-diegez.
Gwell eo ganti, pa 'deus danvez,
Pe 'deus yehed, gwell ebatal,
Rei he bugale d'ar re all,
Rei he mab, he merh da vaga.
Ar mammou-ze, stankoh-stanka,
'Ve lavaret ne ouzont ket
Estreged genel a zo red,
Pa zao diwar dro o halon
Lêz ar garantez d'o divronn.
Al lêz-se a zo greet mad
D'ar vugale gand Doue, o Zad,
Lêz ar vamm 'zo greet d'he bugel,
Lêz estren beza koulz ne hell.
Anez, perag 'touez ar chatal
Ne vag loened, loened re all ?

Eüruz, eüruz eo ar bugel
En-deus eur vamm vad d'her genel,
En-deus eur vamm vad d'e vaga.
Ar vamm vad-se an eürusa !
Ar boan he-deus 'ya e dudi,
Pa wel he bugel o kreski,
O trei outi e zaoulagad
Hag e galon leun a hwez-vad,
O laavred : « va mamm, va mamm,
Te eo am har, te a garan ! »
N'e' ket ar wreg he-deus ganet
Mamm ar bugel, ma ne vag ket.

AL LOUARN E TI AR FURLUKIN

D'an Aotrou F.-M. Luzel

*Gwell eur penn iskiz leun a skiant,
Evid eur penn divoued 'zo koant.*

Eul louarn a oa war ar studi
Evid mond da zen a lezenn.
En em gavet da vond da di
Eur furlukin a Lez-Kudenn,
E oe mantret oll o weled
Kemend-all a draou oh bizier :
Dillajou glaz, ruz, marellet,
Barvouskennou, manegeier,
Rokedennou, frezillonou,
Darn arhantet, darn alaouret,
Saeou goullo, sorohellou
E peb giz 'zo hag a zo bet
Dastumet eno euz peb bro.
« Sad ama' 'vad kavet ganen, »
Eme Alan o trei en-dro.
« Ya, sad ama' din eur gudenn
Ha ne zifuillin ket feteiz !
Evelato red eo gweled. »
Hag al louarn a-zehou, a-gleiz,
Da glask ar pezh na wele ket.
Furcha ha paoata a ra
Ha, gand e fri tano aliez,
Kaer en-deus furguta, c'hwesa
E-touez kemend-all a lastez,
Foeltr vad ne gav neemd koz flêr,
Flêr ar gevier, an ormidou.
« Gwelloh eo din-me mond d'ar gêr,
Mond da studia va lezennou,
Da houd ha me 'gavo gwelloh ?
Kudennou ivez 'zo enno ! »
Ha da vond kuit Alan a loh,
Pa wel war eun daol gaer eno
Eur pezh mousklenn, mar boe biskoaz,
Dremm eun den kaer, amzer 'oa bet.
« Sell ! eme Lan, setu eur gwaz !
Dre glask ervad em-beus kavet
Eun dra bennag a dalv ar boan.
N'e' ket a-walh evelato :
Selled piz outañ a rankan. »
Ha war an daol al louarn a zao
Gantañ lemm ha krak e lagad.
Trei 'ra en-dro d'ar vousklenn den,
Kemeret anezi a-zornad :

« Penn kaer, ma ve ennañ bouedenn ! »
Eme 'l louarn, o vond ahano.

*An traou n'int ar pezh ma kreder :
Er pennou kaer n'eus boued atao,
Traou stank, kalz tud a weler
N'int nemed c'hwez, nemed avel,
Traou brao dirag an daoulagad,
Tud lugernuz zoken a-bell ;
Arabad outo tostaad !
Skiant ha furnez deoh peurvuia
Dioh furlukin hag ormider,
Ar wirionez d'en em fuilla
A red da di al lezenner.
E-leh avel, lakait bouedenn
E penn ar re 'ra c'hoariellou,
Ha grit ivez, dioh peb lezenn,
Troha struj ha frezillonnoù,
Evidi ma teuio ar furnez
Diginklet kaer, kaer da bara,
Ha, dreist pep tra, ar wirionez
A dle an heol sklêra.*

AR WREG VEUZET

D'an Aotrou J.-P.-M. Ar Skourr

Tud 'zo hag a lavar : « Ne deo netar ebed,
Eur wreg 'zo o veuzi. »
Hag eur wreg 'zo eur hi !
Oh eur hi ve truez.
Ha ne dalv ar gwrazez
A zo tener ha mad, 'zo o buhez karet,
Karet o bugale, karet o friejou,
A zo ar vein oaled a domm ar halonou.
Ar hantoloriou kaer a zo warno sklêrijenn,
Goulaouennou an ti, evel heol an neñvou,
Evel louzaouennou a bare peb anken,
O dorn atao noz-deiz a bep tu o vired,
Dre 'r wenodenn ma'z eom, na vem gand drein toullet,
Ha ne dalvont ar boan, lavarit din brema',
E ve ar gwrazez-se tennet dindan ar beh,
E vent-i skoaziet stard ha skoret gand ar vreh
He-deus bet digand Doue ar galloud d'o harpa !
N'e' ket harpa hepken, kared a oa ive'.
Anez ar garantez, na peseurt harp a ve ?
Nebeud a dra eo c'hoaz evid kemend a vad
A skuill euz he halon eur wreg war he ziad.
Piou goude a lezfe da vond gand an dour-red,
C'hoar, pe vamm, pe bried,
Heb lammed war e benn d'he hlask beteg 'r goueled ?

Ar pezh a lavaran ne deo ket heb abeg ;
Setu evid petra : amañ ez eus meneg
Euz eur wreg paour a oe beuzet
En eur ster zon, ar ster *Oded*,
P'edo o vond da gas e lein
D'he fried, bener mein.
Hemañ, p'en-doe klevet petra 'oa c'hoarvezet,
A red, kollet e hent, da glask korv e wreg kêz,
Evid e liena, hag e lakaad er bez.
E-pad m'edo o vond, a bep tu o selled,
Eur pezh bandennad tud gantañ en em gavas.
Goulenn a reas outo ha n'o-doa ket gwelet
Doare ebed euz e wreg ? Eun darn a lavaras :
« N'or-beus gwelet netra ; klaskit hi izelloh. »
« Arabad ! 'me re all, eun tamm brao eo gwelloh
Mond a-eneb an dour, rag daoust ma'z eus dinaou,
Spered eur wreg atao a zalho penn outañ ;
Evel-se eo bet greet, a-viskoaz ha bremañ
Da zével he hribell 'eneb ar gwella traou. »

N'eo ket, oh ober goap, treh ar gwir war ar gaou,

*Hag e vez gwella abeg.
Daoust petra eo spered eur wreg
Pe ez eo fall, pe ne deo ket,
Da enebi neb 'zo ganet,
(Ar gwaz hag ar vaouez
'Zo an eil egile deut diwar enebiez)
A enebo beteg mervel
Ha goude mervel c'hoaz, mar gell.
Gantañ, ganti e vezo poan,
Ha war o lerh marteze doan.*

PENAOZ DOND DA VEZA PINVIDIG

« Va zad, lavarit din penaoz e hell an dud
Dastum, evel a reont, madou ha kalz a vrud ? »
Eme eun den yaouank d'e dad deut war an oad.
« C'hoanteg eo da galon, ha da gorv maget mad,
A zo kreñv ha nerzuz. – Hama, va mab, selaou :
« Ar gwella hent a zo da zastum gwir vadou,
Da veza brudet-kaer 'zo poania, labourad ;
Heb ober droug morse, atao ober ar mad. »
« Gwir eo, va zad, m'her goar ; anefe⁶⁷ ma'z eo diêz
Ha torgeneg an hent, - gwelloh e ve kompez. »
« Hentchou all 'zo e-leiz, hentchou treuz, riboulou ;
Mar fell dit mond drezo e weli kalz roudou
A zo eet da 'raog. – Mar kerez, fistoulig,
Hep spega tamm en drez e vezi pinvidig. »
« Hag ar vouillenn, va zad, a zo ouspenn an drez !
N'emaon e chal gand poan, nag ivez gand stlabez. »

*« Neuze, gwella 'rafes eo beza diod, diskiant ;
Dre 'n hent-se, kalz a dud o-deus brud hag arhant. »*

⁶⁷ anefe : (galleg ?- : evid gwir.